Št. 98 Poštnina plačana v gotovini (Tasse corrente con la posta) Trst, v četrtek 26. aprila 1923. Posamezna številka 20 cent. Letnik XLVIII

EDINOST

Izhaja, izvzemši pondeljek, vsak d[illegible] Asiškega št. 20, I. nadstropje. P[illegible] rankirana. pisma se ne sprejemajo, rokopisi [illegible] vračajo. Izdajatelj in od[illegible]rni urednik Anton Gerbec. — Lastnik tiskar. »Edinost«. Tisk tiskarne Edinost. Naročnina znaša za mesec L 7.—, 3 mesece L 19.50, pol leta L 32.— in celo leto L 60.—. Za inozemstvo mesečno 4 lire več. — Telefon uredništva in uprave št. 11-57.

Posamezne številke v Trstu in okolici po 20 cent. — Oglasi se računajo v širokosti ene kolone (72 mm.) — Oglasi trgovcev in obrtnikov mm po 40 cent. osmrtnice zahvale, poslanice in vabila po L 1.—, oglasi denarnih zavodov mm po L 2. — Mali oglasi po 20 cent. beseda, najmanj pa L 2. — Oglasi, naročnina in reklamacije se pošiljajo izključno upravi Edinosti, v Trstu, ulica sv. Frančiška Asiškega štev. 20, I. nadstropje. — Telefon uredništva in uprave 11-57.

Poglavje o avtonomiji

Čehoslovaška republika in Jugoslavija sta si v sorodstvu ne le kot slovanski državi, ki so ju ustvarili isti svetovni dogodki, ampak je mnogo analogije tudi glede njunega sedanjega notranje-političnega razpleta. Tu in tam je borba med idejo državnega edinstva na eni in stremljenjem po popolni politični in financielni samostojnosti sestavnih delov države na drugi strani. Je to borba za enotnost države na eni in za nje federalistično uredbo na drugi strani. Čehoslovaška republika ima svojega Hlinko in njegovo «ljudsko stranko», Jugoslavija pa Radića z njegovimi borci za «republiko», ki pa naj bi se ustvarila — in v tem je paradoks — v okviru... monarhije!

Mi izjavljamo vedno odkrito, da se nikakor ne moremo sprijazniti s tem paradoksom — s to neverjetnostjo, kakor na drugi strani tudi odkrito priznavamo škodljivost pretiranega centralizma za poedine sestavne dele države in s tem tudi za državo samo. Globoko pa smo uverjeni, da se ob blagi volji na vseh straneh da doseči kompromis med obema idejama: med centralizmom in federalizmom.

Borci za edinstvo čehoslovaške države naglašajo, da so Čehi in Slovaki tesno spojeni po življenskih interesih, kulturnih odnošajih in krvnih vezeh ter da jim mora biti skupna želja, da se razvijejo v enoten političen, nerazdeljiv in svoboden narod.

Slovaška skupina patra Hlinke pa vidi vse zlo za Slovake v tem, da so priklopljeni k čehoslovaški republiki. V svoji borbi za — če že ne za popolno odcepitev od republike — pa vsaj za najrazsežnejšo politično avtonomijo Slovaške pa se rečena skupina poslužuje tudi metod, ki jih obsojajo ne le borci za edinstvenost države, ampak jih mora odklanjati tudi vsak resničen prijatelj Slovakov. Hlinkova «ljudska stranka» išče pri svoji protidržavni propagandi pomoči celo pri tistih Madžarih, ki so skozi stoletja davili Slovake, jih neusmiljeno raznarodovali, jih tiščali v popolni politični obnemoglosti, jim odtegali vsako sredstvo za kulturni razvoj, jih gmotno izsesovali in jim neizprosno pisali politično in narodno smrt.

Ponavljamo: razumemo borbo za čim širšo samoupravo, toda ta se mora izvršiti brez škode za državno edinstvo. Da je to naše stališče pravilno, priča dejstvo, da tudi čehoslovaška ljudska stranka, ki je po svojem političnem in kulturnem naziranju sorodna Hlinkovi slovaški skupini, odločno obsoja Hlinkov slovaški program.

Preresen opomin na naslov slovaških separatistov pa je napisal Anton Štefanek v listu «Prudy». Predočil jim je nazorno, kako bi se zasukal položaj Slovaške, če bi se udejstvila avtonomija po predlogu slovaške ljudske stranke. Protičeška agitacija ne bi ponehala in ne bi začelo složno sodelovanje med Čehi in Slovaki. Večina uradnikov bi zapustila Slovaško, ali dobrovoljno ali prisiljeno. Na njihova mesta ne bi prišli samo Slovaki, ampak tudi Madžari. **S tem bi se pravno in ideološko ojačila kontinuiteta z nekdanjo madžarsko državo.** Z drugo besedo: Slovaki bi padli zopet v odvisnost od svojih zgodovinskih in najhujših sovražnikov! V deželnem zboru bi se vršila neprestana borba med madžarsko strujo, ki bi tvorila najmanje tretjino, in narodno čutečimi Slovaki. Poleg teh težav ne bi mogli Slovaki brez češke pomoči zmagovati **gospodarskih in finančnih težav.** Gospodarsko in finančno ne bi imela Slovaška nikake koristi od avtonomije. **Davki in dajatve bi se povečale.** Slovaška bi morala plačevati delež za vojsko, za osrednje urade in za skupni državni dolg. Skupno število uradništva bi se morda skrčilo sčasoma, narastlo pa bi število učiteljstva. Danes ima Slovaška okoli 6000 učiteljev, v desetih letih pa bi jih imela 9-10 tisoč. Efektivni državni izdatki bi se ne zmanjšali že iz razloga, ker bi se tudi avtonomna Slovaška ne mogla izogibati izdatkov za investicije. Če bi se davki izdatno povišali in izdatki skrčili, bi morda plačilna zmožnost Slovaške mogla zadoščati za **tekoče izdatke in vsakdanjo potrebo.** Avtonomna Slovaška pa ne bi mogla zmagovati iz svojih sredstev: troške za nove ceste, železnice, uravnavo poti, zgradbe šol in zavodov, bolnišnice, podpore cerkvam in duhovščini, znanstvene potrebe, drage melijoracije in uravnavo rek. Trgovina, industrija, denarstvo in veleposestvo so po treh četrtinah v neslovaških rokah. Avtonomija ne bi mogla na tem polju povzročiti hitrega preobrata.

Pisec vprašuje nadalje Slovake, ali so res že toliko dozoreli, da bi mogli zadoščati potrebam državne samouprave v zmislu zahtev politične avtonomije. Iz materialnih razlogov gotovo ne. Slovaki nimajo niti zadostno uradništva. Po odhodu čeških uradnikov in profesorjev bi morali zapreti vseučilišče v Bratislavi in poleg tega najmanje kakih 20 srednjih, 50 meščanskih in nekoliko strokovnih šol. Pomanjkljiva je tudi slovaška zmožnost za konkurenco. Kdor zasleduje delovanje slovaških društev in korporacij, občinskih in okrožnih zastopov, se ne more udajati nikakim iluzijam. Podobno stoje stvari glede slovaškega kulturnega, literarnega in založniškega delovanja. Založniki si ne upajo priti z novimi knjigami, ker je konsum od strani slovaške inteligence nezadosten. Iz vsega tega je razvidno — pravi Štefanek — kake posledice bi nastale za Slovaško vsled politične avtonomije.

Podčrtujemo, da pisec odklanja le **politično avtonomijo,** da se pa z nobeno besedo ne protivi smotreni upravni avtonomiji v skladu z državnim edinstvom. Priznavamo, da so razmere v Hrvatski in Sloveniji precej drugačne in ugodnejše. V marsikakem pogledu ni analogije med tema sestavnima deloma Jugoslavije in Slovaške. Vendar naj bi slovenski in hrvatski avtonomisti, federalisti, republikani — in kakor se že imenujejo — ne prezirali gornjih izvajanj. Kajti, eno — in glavno — se nam zdi gotovo: da bi namreč politično in finančno samostojni Hrvatska in Slovenija mogli res pokrivati tekoče upravne troške, ne bi pa mogli zmagovati vseh drugih gori navedenih potreb, ki pa so predpogoj za uspešen kulturen in gospodarski razvoj.

Italija

Po odslovitvi ministrov ljudske stranke

RIM, 25. Odslovitev ministrov ljudske stranke iz vlade, ki je prvi hip povzročila splošno presenečenje, se presoja sedaj bolj trezno z ozirom na njene posledice. Splošno se smatra, da bo sedaj fašistovska vlada z vsemi močmi podpirala novo narodno katoliško stranko, h kateri bodo pristopili vsi, katerim je — slovo od vlade težko. Državni podtajnik Vassalo je že izstopil iz ljudske stranke in ni izključeno, da mu bodo sledili nekateri poslanci in senatorji. Tako bodo odslej v Italiji dve katoliški stranki, ena na vladi druga v boju z vlado. Ta boj pa se ne bo omejil na zbornico, temveč se bo prenesel tudi na deželo, kjer se je že doslej komaj zadrževal. V Beneventu je že prišlo do prvega spopada. Takoj ko so fašisti izvedeli za dogodke v Rimu, so napadli sedež katoliške zveze in uničili knjižnico in vse, kar jim je prišlo pod roke.

Medtem se govori tudi o možnosti, da spor med fašisti in ljudsko stranko ne ostane omejen samo na te dve stranki. Tako piše don Sturzov «Il Popolo»: «Odstranitev ministrov ljudske stranke iz vlade ni morda v zvezi s sklepi turinskega kongresa in z resolucijo parlamentarne skupine, temveč z revolucionarnimi cilji fašizma. Če naj bo to pomen Mussolinijevega čina, se razprava o njegovih mogočih posledicah ne tiče samo ljudske stranke, temveč gre za načela, za ustanove, za vse stranke nad fašizmom in izven njega. Treba je torej čakati nadaljnjega razvoja, ki ga neki jutranji list smatra za mogočega spričo splošne važnosti današnjega čina.»

Ta drugi list je «Giornale d'Italia», ki je pisal, da se odslovljeni ministri ljudske stranke ne bodo nadomestili s fašistovskimi ministri, temveč da bodo ministrstvo za delo in podtajništva za vnanje stvari, za pravosodstvo in industrijo, ki so bila doslej v rokah ljudske stranke, odpravljena. Isti list pa je zabeležil kot kroniko tudi vest, da se v fašistovskih vrstah ne razpravlja samo o primernosti sodelovanja z ljudsko stranko temveč tudi v tem, ali je v skladu s fašistovskim programom, da sploh sodelujejo s kako drugo stranko. Potemtakem bi zadela usoda ministrov ljudske stranke tudi pristaše vseh drugih strank in v Italiji bi zavladala čista fašistovska diktatura. To bi bila za ljudsko stranko v sedanjem položaju skoraj še najboljša rešitev, ker bi omogočila ustanovitev močne opozicije in bi obenem preprečila razkol v vrstah ljudske stranke.

Toda to so vse le ugibanja. Značilno je, da «Corriere d'Italia», glasilo centra v ljudski stranki, tudi sedaj, ko je Mussolini pokazal toliko brezobzirnost nasproti ljudski stranki, ne izgublja upanja in se mu še vedno ponuja, češ: «Danes je treba gledati bolj na državo kot na stranko. Čutimo v sebi dolžnost, da ne naredimo ničesar, kar bi moglo ovirati poizkus g. Mussolinija, da obnovi državo, poizkus, izven katerega vidimo danes le anarhijo. To je bilo naše stališče pred kongresom v Turinu, katerega sklicanje smo smatrali za neprimerno, in to je naše stališče tudi sedaj, ko sta kongres in parlamentarna skupina poudarila dolžnost sodelovanja.» List smatra, da se niti ne izplača govoriti o Mussolinijevem odslovilnem pismu, «ker vse prekaša zavest, da smo katoliki in Italijani». Edina skrb, ki jo izraža list, je ta, «da bi morda izhod zastopnikov ljudske stranke iz vlade ne pomenil shujšanja notranjega položaja v državi in napovedi sovražnosti proti pristašem ljudske stranke na deželi s strani fašistovske stranke.»

Zdi se, da skrbi rimskega lista niso ravno neutemeljene.

Italijansko izseljevanje

RIM, 25. Na podlagi uradne statistike je zapustilo Italijo v prvih treh mesecih t. l. 91.672 izseljencev. Od teh jih je šlo črez Ocean nad 33 tisoč.

Socialistična in komunistična stranka in prvi majnik

RIM, 25. Spričo vladnega ukrepa, s katerim se je namesto praznovanja 1. majnika uvedel državni praznik dne 21. aprila, sta izdali socialistična in komunistična stranka proglas na delavstvo. Socialistična stranka poziva svoje člane, naj praznujejo prvi majnik, kjer morejo s tem, da ne delajo, kjer ne morejo, s propagando, širjenjem posebne izdaje «Avantija» in zbiranjem prispevkov.

Komunistična stranka s svoje strani poziva delavstvo, naj se na dan 1. maja vzdrži dela. Obenem napada socialistično in komunistično časopisje vlado, poudarjajoč, da sta si skrhala vrat ob volji delavstva Crispi in Bismarck in da si ga bo tudi Mussolini.

General Capello izključen iz fašistovske stranke.

RIM, 25. General Capello, ki je igral važno ulogo v fašistovskih vrstah, je bil po nalogu velikega fašistovskega sveta izključen iz fašistovske stranke. Vzrok izključitve je dejstvo, da se general Capello ni hotel odreči članstva v framazonski zvezi, kakor je zahteval fašistovski svet.

Dvoboj med generalom Bonanseom in drž. podtajnikom De Vecchijem.

RIM, 25. General Bonanses, poveljnik turinske divizije, je pozval državnega podtajnika De Vecchija na dvoboj, ker se je čutil užaljenega vsled njegovega zadnjega govora v turinskem gledališču. De Vecchi je očital v svojem govoru generalu, enemu tistih, ki je pomagal, da se je dovolila amnestija dezerterjem», da je v javnem govoru izjavil, «da pošiljajo v obhod dvakrat iste zastave, in da carska Italija, ki je naslikana na fašistovskih znakih, vsebuje celò Jugoslavijo.»

Jugoslavija

Pašić vrnil mandat — Kralj mandata ni sprejel

BELGRAD, 24. Parlamentarna in vladna kriza je prešla v popolnoma novo in odločilno fazo. Med obema glavnima in pri sestavi poslovne koalicijske vlade v poštev prihajajočima skupinama, med demokrati in radikali so do zadnjega obstojale diference, ki so se zrcalile v zahtevi o poslovno-volitveni vladi. Demokratje odločno vztrajajo pri svoji zahtevi, da bodi poslovna koalicijska vlada obenem tudi volitvena, ki bi imela v najkrajšem času po sprejetju najnujnejših in najvažnejših zakonov izvesti nove volitve. Tej zahtevi so se pridružili tudi zemljoradniki. Radikali pa to zahtevo odklanjajo, naglašujoč, da je potrebna poslovna in najboljše homogena vlada, ki ima izvršiti veliko zakonodajno delo in vzpostaviti popolen red v javni upravi. Mandator g. Pašić pa je imel od krone nalogo, da sestavi samo poslovno koalicijsko vlado.

V parlamentu so se včeraj dogodki mirno razvijali in pričakovati je bilo, da bo Pašić kralju vrnil mandat, kar se je tudi zgodilo, ko je šef demokratske stranke Davidović naznanil načelni sklep svojega kluba za poslovno-volitveno koalicijsko vlado. G. Pašić je včeraj imel dvakrat konference z g. Ljubo Davidovićem in g. Vojeslavom Lazićem. Na popoldanskem sestanku je gosp. Davidović naznanil g. Pašiću sklep demokratskega kluba, ki je po kratki politični debati sklenil, da demokratski klub ne more v nobenem slučaju stopiti v izključno poslovno koalicijsko vlado. G. Pašić je sklep demokratskega kluba vzel na znanje. G. Pašić je sprejel tudi predloge zemljoradniškega kluba. Po obvestilu od strani g. Davidovića se g. Pašić ni dolgo obotavljal in je po kratki konferenci z Veljo Vukičevićem in Ljubo Jovanovićem odšel okoli 17.30 na dvor ter zaprosil za avdijenco. Kralj je Pašića takoj sprejel. G. Pašić je kralju kratko naznanil, da vrača njemu dani mandat za sestavo poslovne koalicijske vlade, obenem pa je kralju pojasnil načelno stališče demokratskega kluba, ki zahteva volitveno vlado. Kralj je sicer vzel izjavo g. Pašića na znanje, toda definitivnega sklepa ni storil. V tem vprašanju pade končna odločitev tekom današnjega dneva.

Davidović pozvan h kralju

BELGRAD, 24. Včeraj ob 17. sta se sestala g. Pašić in Davidović, slednji je prvemu naznanil sklepe demokratskega kluba, na kar je g. Pašić odšel na dvor, kjer je bil sprejet od kralja v avdijenci. Avdijenca je trajala 10 minut. Pašić je vrnil mandat za sestavo poslovne koalicijske vlade, ker je demokratski klub zahteval, da bodi poslovna vlada istočasno volitvena. Ob 18. je bil pozvan telefonskim potom g. Ljuba Davidović na dvor, kjer je kralju poročal o sklepih demokratskega kluba. Avdijenca je trajala pol drugo uro. Javnost o tej avdijenci ni informirana. Toliko je gotovo, da kralj ni sprejel vrnitve mandata od Pašića definitivno na znanje in da se pogajanja z demokrati nadaljujejo tekom današnjega in jutrišnjega dneva.

Korošec pri Radiću — Nove grožnje revizijonistov

BELGRAD, 25. Glavni voditelj revizijonističnega bloka dr. Ante Korošec se je povrnil iz Zagreba v Belgrad. V Zagrebu je bil pri voditelju Hrvatske republikanske seljačke stranke Stjepanu Radiću, kateremu je poročal o razvoju parlamentarnih dogodkov in o položaju v Belgradu. Novinarjem Korošec ni hotel povedati, kakšno stališče zavzema Radić in kakšno je bilo njegovo poročilo. Dr. Korošec je tekom včerajšnjega dneva o svojem obisku pri Radiću poročal načelniku muslimanskega kluba dr. Spahi in dr. Hrasnici. V parlamentarnih krogih živahno komentirajo okolnost, da je včeraj dr. Korošec obiskal g. Pašića ter mu v daljšem razgovoru pojasnil politično taktiko in načrte g. Stjepana Radića oz. revizijonističnega bloka. Radić je baje dal Korošču nalogo, da pridobi Pašića oz. radikalni klub za to, da sestavi homogeno radikalno vlado, ker taka vlada bi imela pri revizijonističnem bloku posebne simptije in pod gotovimi garancijami bi muslimani in SLS moralno in dejansko podpirali homogeno radikalno vlado. «Novosti» in «Novi list» priobčujeta izjave dr. Korošca, ki zopet grozi, da bo revizijonistični blok takoj zapustil Belgrad, kakor hitro bi se sestavila demokratsko-radikalna vlada, katero je smatrati kot negacijo za sporazum in bi pomenjala srbsko fronto proti revizijonistom.

Odločilne večerne avdijence

BELGRAD, 24. Ob 18. je bil sprejet v avdijenci na dvoru Svetozar Pribičević, kjer je ostal do 21. ter ga je kralj tudi pridržal pri večerji. Isti čas je prišel na dvor tudi Pašić, ki je vrnil pri tej priliki kralju poverjeni mandat za sestavo koalicijske vlade. Kralj je demisijo sprejel, ker se je uveril, da Pašić ne more izvršiti stavljene mu naloge.

Nocoj ob 21. je kralj pozval k sebi radikalne prvake, med njimi ministre Jovanovića, Ninčića, Vukičevića, Trifunovića ter se z njimi razgovarjal celi dve uri pozno v noč.

Mandat za sestavo nove koalicijske vlade se poveri Davidoviću.

Pašić vnovič vrnil mandat

BELGRAD, 24. V politični situaciji je nastopil danes nenaden, skoraj senzacijonalen preokret. Pašić je bil ponovno pri kralju, ki je naposled pozno zvečer poklical na dvor še vse vodilne radikalske ministre. Pašić je kralju vnovič vrnil mandat za sestavo koalicijske vlade in kralj je to pot vzel njegovo izjavo na znanje. Glavno senzacijo pa tvori štiriurna avdijenca Pribičevića, ki je bil pri kralju od 6. do 10. zvečer. Pričakuje se, da bo jutri poverjena sestava vlade Davidoviću.

Od 9. do 11. je imel sejo demokratski klub, ki je pretresal novo politično situacijo. Kot skrajna koncesija radikalcem se je smatralo, da bi demokrati pristali, da poslovna vlada sama določi, kdaj in pod katerimi pogoji izvrši volitve, vendar pa mora vlada že pri sestavi dobiti pooblastilo za razpis novih volitev. Demokrati vztrajajo na stališču, naj poslovna vlada najprej reši uradniški, invalidski in agrarni zakon, nato pa razpiše volitve.

Poljska

Poljska zahteva zase Javorino

VARŠAVA, 25. Zbornica je enoglasno odobrila nujno resolucijo o vprašanju Javorine. V tej resoluciji se poziva vlada, da ukrene potrebno pri poslaniški konferenci za dodelitev Poljski pokrajine Javorine, ker bi vsako zavlačevanje te zadeve povzročilo Poljski občutno škodo.

Spor med Poljsko in Rusijo zaradi preganjanja katoliških duhovnikov.

VARŠAVA, 24. Te dni je objavila sovjetska agencija «Rošte» članek vladnega organa «Izvjestja», ki odločno piše proti poljskim duhovnikom v Rusiji. List piše, da se bo sovjetska vlada odločno uprla brezmiselnim grožnjam poljske vlade, ki čaka, kaj poreče Vatikan, kateri zazume, da lahko izzove krizo pravoslavne cerkve edino le pod pogojem, da ne zedini interesov katoliške cerkve z intrigami poljske vlade. V Rusiji se poljski duhovniki smatrajo splošno, tudi od vernikov samih, za predstavnike načrtov poljskega imperializma a ne za prestavnike katoliške vere. Kaznovanje poljskega agenta Budkijewicza zaradi veleizdajstva se ne sme istovetiti s preganjanjem katoliške cenkve, katera uživa enake pravice kakor pravoslavna cerkev. Rusija prepušča vsemu prebivalstvu pravico do izbere vero, potlačila pa bo vsak poizkus, da se katoliška cerkev stavi v službo poljskega imperializma.»

Tako Rusi. Evo, kako sodijo o tem vprašanju na Poljskem: «Sovjeti preganjajo katoliško cerkev in njene pastirje — piše «Rzeczpospolita» — smatrajo pa vendar, da s svojo močjo lahko izigrajo Vatikan proti Poljski in katoliškemu duhovništvu. Sovjeti bi se hoteli rešiti poljskega duhovništva v Rusiji, ki baje intrigira v korist Poljski in namesto katerega bi morali priti v Rusijo nemški oziroma litovski duhovni. Ta sovjetska prizadevanja niso od danes. Znani so cilji sovjetov, ki segajo globoko v odnošaje med vzhodno in zapadno cerkvijo. Niti najmanj ne dvomimo, da bo vse delo vlastodržcev antikristove države ostalo brezplodno. Poljska ni nikoli in ne bo nikoli delala iz poljskih duhovnikov v Rusiji politične agente, toda Poljska dobro ve, da je ogromna večina katolikov v Rusiji poljske narodnosti, posebno v sarotovski guberniji, katero so upravljali pod carjem kakor tudi danes nemški škofje in večinoma nemški duhovniki. Poljska se ne bo nikoli odrekla svojih pravic, ki so izrecno vsebovane v riški pogodbi in si bo prizadevala, da doseže, da se v Rusiji spoštujeta katoliška vera in poljska narodnost. Sovjeti se bodo kmalu prepričali, da moralna blokada, ki se nujno ustvarja v skupni zavesti zapada v odnošajih nasproti sovjetom, ni navadna fraza in da se bo Antikristova država kmalu zadušila v mučeniški krvi. Tu ne bo pomagalo nikako koketiranje sovjetov z gotovim delom krščanskega sveta in z Vatikanom, kateri ve, da se katoliška cerkev v Rusiji preganja z enako strastjo kakor pravoslavna in da vlastodrščci Kremlja, ki so že zdavnaj s svojimi umori prekosili Tamerlane, plavajo v mučeniški krvi».

Kakor se vidi, se je spor izpremenil že v strast na obeh straneh.

Bolgarska

Bolgarska se ne pogaja s Turčijo za zvezo proti Grčiji

SOFIJA, 25. Bolgarska brzojavna agencija zanika vesti o pogajanjih s Turčijo za zvezo proti Grčiji.

Rusi na Bolgarskem.

SOFIJA, 25. Pred enim letom se je ustanovil na Bolgarskem urad Društva narodov za ruske begunce. Predsednik tega urada za Bolgarsko je Anglež Collins. Urad je začel svoje delovanje s tem, da je sprejel 2600 Rusov, ki so dotlej bivali v Egiptu in na Cipru in za katere je dotlej skrbela angleška vlada. Delovanje urada se je razširilo s prihodom 5.000 beguncev iz Carigrada, tako da se je materialna podpora omejila samo na tiste begunce, ki so nesposobni za delo. Sedaj je glavno delo urada osredotočeno v vračanju ruskih beguncev v domovino. Doslej je ta urad poslal v domovino 3500 oseb, po večini Kozakov. Vsak mesec se priglaša več kot 1000 ljudi, ki se želijo vrniti. Denarno podpira ta urad nad 5.600 ljudi in skrbi za 500 otrok, nastanjenih v ruskih gimnazijah v Šumenu, Pešteru in Petropavlovskem monastiru. Doslej je ta urad izdal že baje nad 20,000.000 levov.

Anglija

Pred novo ponudbo Nemčije

LONDON, 25. Reuterjeva agencija poroča, da bo Nemčija vsled izjav lorda Curzona v zbornici lordov predložila Franciji in Belgiji novo ponudbo za plačanje odškodnin, na podlagi katere se bodo lahko obnovila pogajanja, ki so bila pretrgana pred zasedbo ruhrske kotline. V dobro poučenih krogih pa vlada splošno začudenje nad tem, da je Nemčija v Curzonovih izjavah našla ponudbo Anglije za posredovanje v ruhrskem sporu, medtem ko stoji angleška vlada odločno na stališču, da se mora Nemčija pogoditi naravnost s Francijo, in to tembolj, ko je Poincaré izjavil, da bo zavrnil vsako tozadevno ponudbo, ki ne bo prišla direktno od Nemčije.

Berlinski dopisnik «Daily Newsa» poroča, da bodo glavne točke nove nemške ponudbe izročene že v petek ali v soboto vsem vladam, ki so podpisale versaillesko pogodbo. Nemčija je hotela zvedeti v Londonu, če bi bilo umestno navesti tudi kako število v tej ponudbi, na kar je angleška vlada dala razumeti, da se bi moralo z ozirom na odškodnine skušati zvišati dosedanje ponudbe v smislu Bergmannovega načrta. Pogovori med Londonom in Berlinom se živahno nadaljujejo.

Amerika

Harding za sodelovanje Amerike pri mednarodnem razsodišču

PARIZ, 25. Listi poročajo iz New-Yorka, da je predsednik Harding v nekem govoru izjavil, da se bodo morale Zedinjene države uradno udeleževati delovanja na mednarodnem razsodišču v Haagu ter tako doprinesti svoj del splošnemu gibanju za vzpostavo miru in pravic med narodi.

Konferenca v Lausanni

Nove turške meje na konferenci v Lausanni Razprava o nekaterih finančnih zadevah

LAUSANNE, 25. Včeraj se je sestal odsek za politična vprašanja konference za mir na vzhodu, ki je v prvi vrsti proučeval nove turške meje, ne da bi pa sprejel v tem vprašanju kake konkretne sklepe. Pač pa so zavezniki prisodili Turčiji otočje Merkeba. Na popoldanski seji je odsek za finance razpravljal o osvoboditvi Turčije njenih obvez za egiptovsko posojilo, o razdelitvi kapitala na letne obroke turškega državnega dolga in o umakniti papirnatega denarja iz prometa. Vse te zadeve so bile predane v proučevanje izvedencem, ki bodo potem podali konferenci tozadevna poročila.

Ogrska

Čehoslovaške represalije proti Madžarom in madžarska zbornica

BUDIMPEŠTA, 26. Ponovni incidenti, povzročeni od Madžarov na čehoslovaški meji, so dali, kakor znano povod odločnim ukrepom s strani čehoslovaške vlade. Spričo odločnosti Čehoslovaške je madžarska vlada smatrala za primerno, da se pokaže lojalno, češ obmejni incidenti se gode proti njeni volji, in je predložila Čehoslovaški, naj bi vprašanje preiskala mednarodna komisija. Če ugotovi mednarodna komisija, da je krivda na strani Čehoslovaške — računa madžarska vlada — bo čast Madžarske rešena, če pa ugotovi krivdo na strani Madžarske, bodo... krivci kaznovani. Zdi se pa, da namerava Čehoslovaška narediti enkrat za vselej konec tem incidentom in je zato ukrenila najstrožje mere proti madžarskim državljanom na Čehoslovaškem.

Vprašanje je prišlo tudi pred madžarsko zbornico, kjer je grof Apponyi predložil interpelacijo zaradi obmejnih incidentov in zaradi čehoslovaške blokade proti Madžarski. Grof Apponyi je mnenja, da je Čehoslovaška s svojim postopanjem kršila čl. 12. pravilnika Društva narodov, ki predvideva arbitražo za spore. Govornik je zahteval, naj se Madžarska zateče k protirepresalijam... bržkone tudi na podlagi pravilnika Društva narodov!

Odgovoril mu je minister vnanjih stvari Daruvary, ki je izjavil, da je čehoslovaška vlada sprejela madžarski predlog, naj prišče vprašanje mednarodna mešana komisija, da pa bo dotlej Čehoslovaška vztrajala pri svojih ukrepih za varnost svojih meja. Minister se je pritoževal nad preveliko brezobzirnostjo Čehoslovaške zaradi «neznatnega» incidenta (bil je pač ubit na okruten način samo... en čehoslovaški vojak!) in je poudarjal madžarsko miroljubnost in lojalnost. Zagotovil je tudi, da bo madžarska vlada še nadalje zahtevala pre-

klic čehoslovaških ukrepov in imenovanje mednarodne komisije.

Medtem je prav gotovo, da bo vsled odločnosti čehoslovaške vlade konec obmejnih incidentov za precejšen čas!

Avstrija

Povratek Seipela — Dunajski listi proti Zimmermannu

DUNAJ, 25. Ob povratku iz Ženeve je kancelar Seipel poročal časnikarjem o pomenu svojega potovanja in o pogojih za koncesijo velikega mednarodnega posojila ter izključil možnost podaljšanja dveletnega nadzorstva avstrijskih financ. Vendar se na splošno skoro vsi listi kažejo zelo nezadovoljne radi delovanja Zimmermanna. Očitajo mu nepoznavanje pravih razmer v Avstriji ter mu zamerjajo, da je zatožil Avstrijo pri Zvezi narodov radi prepočasne udejstvitve ukrepov za gospodarsko obnovo države, akoravno je bilo odpuščenih več tisoč državnih uradnikov.

Po Poncarejevemu govoru v Dunkerque

Vsemu se človek privadi, pravi neki izrek. Isto velja v političnem življenju. Tudi Evropa se je privadila današnjemu izjemnemu stanju, ki grozi, da postane normalno. Ruhrsko vprašanje, ki je spočetka tako razburilo vso evropsko, pa deloma tudi prekmorsko politično javnost, skoraj nobenega več ne zanima razen onih, ki so direktno prizadeti. In vendar je povoljna rešitev francosko-nemškega spora, ki ga je ruhrska zasedba poostrila, takorekoč življenske važnosti za Evropo. Zdi pa se, da je otopelost v množicah kakor tudi v višjih slojih za javna vprašanja dosegla v petem povojnem letu svoj višek. In tako se je svet že začel sprijaznjevati s položajem, ki je nastal po ruhrski zasedbi, ne da bi videl v tem kaj posebnega.

Vsled zagrizenosti in trdovratnosti obeh nasprotnikov je nastal molk v njunih uradnih diplomacijah in tako je vprašanje Poruhrja obtičalo. To se pravi: nemški pasivni odpor traja, a francoski pritisk točno odgovarja večjim ali manjšim izbruhom nemškega odpora, ki se ne drži vedno v mejah pasivnosti. Vsled tega je tekla že večkrat kri ob Renu in gotovo se bodo taki krvavi dogodki tudi v bodočnosti pojavljali, ako se ne najde kakšen izhod iz te zagate, kamor sta zašli toliko Francija kakor tudi Nemčija.

Torej po tolikih tednih uradnega molka smo v zadnjih dneh doživeli v tem oziru nekoliko izpremembe. Najprej potovanje dveh bivših francoskih ministrov, Loucheurja in Klotza, v London in nato velik politični govor francoskega ministrskega predsednika Poincaréja v Dunkerque, kateremu je odgovoril nemški zunanji minister Rosenberg v začetku sedanjega zasedanja nemške državne zbornice.

Pred vsem: kaj sta iskala Loucheur in Klotz v Londonu? Loucheur je politični nasprotnik Poincaréja, kar je treba povdariti. Gotovo je, da ni šel na svojo roko v London in da ni kar tako slučajno govoril z angleškimi ministri o odškodninskem vprašanju. Govori se celo, da ga je poslal sam predsednik francoske republike Millerand, naj sondira teren, če bi se dali Angleži pregovoriti za gotove francoske načrte, ki se tičejo odškodninskega vprašanja, kakor tudi zavarovanja francoskih mej pred morebitno bodočo nemško nevarnostjo.

Eno je gotovo, da ni francoska zasedba ruhrske kotline prinesla nobene koristi Franciji. V gospodarskem oziru imajo Francozi zaznamovati velike izgube, zakaj po statističnih podatkih bi bili dobili po prejšnjih nemških dajatvah neprimerno več premoga in koksa prostovoljno od Nemcev. Nasilna metoda je prinesla torej samo škodo, ker se nemška pasivna metoda izvaja vztrajno in dosledno proti pričakovanju francoskih zasedbenih organov. Vsled pomanjkanja premoga strašno trpi francoska železna industrija. Posebno se občuti primanjkljaj koksa, ki je neobhodno potreben pri plavžih. Dalje je treba pomisliti, da požre zasedba sama miljonske svote. Vse to zmanjšuje gospodarsko moč dolžnika, kar je v škodo upniku. To bi bile gospodarske posledice Poincaréjeve politike jake roke.

Sicer je Poincaré v svojem govoru povedal, da se razmere v Ruhru boljšajo ter da je v kratkem pričakovati, da se bo zasedba tudi z gospodarskega stališča izplačala. V koliko so ta upanja upravičena, bo pokazala bodočnost. Dosedanja praksa ne daje še jamstva za to.

Od samega začetka so Nemci upali, da bodo Francozom zadali najobčutnejši udarec s tem, da jih bodo razkričali za imperialiste in militariste, ki streme za razkosanjem Nemčije, da utrde svoje nadvladje v Evropi. Dalje so Nemci upali, da bodo v kritičnem trenutku posegli vmes Angleži in Amerikanci, ki so gospodarsko zainteresirani na kontinentu. Toda nič takega se ni zgodilo. «Vsak po svoje», to je sedaj geslo politikov velikih držav, in Nemci so ostali osamljeni v svoji borbi proti Franciji.

Vendar pa vihte še vedno to orožje kričanja o francoskem imperializmu ter skušajo na vse mogoče načine izzvati v Porenju spopade prebivalstva s Francozi v upanju, da bi s tem zainteresirali ostale velesile.

Kljub temu, da se je v zadnjem času zdelo Poincaréjevo stališče omajano, je Poincarév zadnji govor odločen, mestoma celo bojevit. To bi kazalo, da se je njegova pozicija zboljšala. Vsekakor pa je moralo Loucheurjevo potovanje v London doprinesti k temu. Popoln desinteressement Angležev, ki ga je potrdilo ponesrečeno (v resnici pa posrečeno) poslanstvo Loucheurja, je Francozom dobrodošel.

Rosenbergov odgovor v nemški zbornici je bil umerjen in prav nič oster. Rosenberg sicer povdarja, da bo nemški narod vztrajal pri sedanji obrambi nemške suverenosti nad onimi kraji, ki da jih je Francija protipravno zasedla, očita Poincaréju imperializem ter da hoče odcepiti nemške pokrajine od ostale države, vendar pa tudi pravi, da so Nemci pripravljeni na sporazum, toda ne prej, dokler ne zapuste Francozi proti versailleskim določbam zasedeno ozemlje. Posebno odločno pa je nastopil Rosenberg kakor tudi ostala nemška politična javnost proti onemu mestu v Poincaréjevem govoru, kjer ta pravi, da bodo Francozi zapuščali zasedeno ozemlje postopno, kakor bodo Nemci izpolnjevali svoje obveznosti, izvirajoče iz versailleske pogodbe. Nemci pravijo, da se mora vse ozemlje hkratu izprazniti.

Za sedaj sta nasprotnika torej še precej oddaljena od sporazuma, vendar pa je ta razdalja bolj navidezna kakor pa resnična. Pri Nemcih se že opaža utrujenost in zato otipavajo teren, zlasti pri Angležih in Amerikancih. In baje so jih Angleži že pregovorili, da predlože nov načrt za plačevanje odškodnine. Utrujenost Nemcev je umevna. Odtrganje najbogatejše industrialne pokrajine pomeni velikansko gospodarsko oslabljenje v vsej državi. Nemčija mora uvažati manjkajoči material iz inozemstva po visokih cenah; zato romajo ven nagomilane zaloge inozemskih zdravih valut. Tudi v političnem oziru trpi nemški ugled. Trimesečna zasedba Porenja po Francozih grozi postati trajna, ali pa utegnejo Francozi v tej ali oni obliki stalno odtrgati to deželo od ostale Nemčije. Vse to se lahko zgodi, če bi se sedanje stanje zavleklo za daljšo dobo.

Če smo poprej ugotovili, da ni prinesla zasedba ruhrske kotline Franciji nobene gospodarske koristi, ampak celo škodo, tedaj moramo tudi povdariti, da je v političnem oziru ta akcija morda še več škodovala francoskemu narodu. Poincaré je sicer v svojem govoru v Dunkerque govoril tudi o tem. Povzpel se je do trditve, da se je javno mnenje v Angliji in Ameriki obrnilo v prilog Francije, ki da je edino pravilno in energično nastopila. Tudi da je ugled francoske države zrastel, ker je ta akcija dokazala moč francoske volje izvesti do konca versailleško pogodbo.

Te Poincaréjeve trditve bi bile potrebne nekoliko kritičnega raziskovanja, da bi se dalo vsaj približno ugotoviti, v koliko odgovarjajo resničnemu položaju. Pa to je postranskega pomena. Gotovo je, da si tudi francoski državniki žele priti iz sedanjega neznosnega stanja, da bi pa radi to storili v popolnem obvarovanju svojega prestiža. Vsaj navidezno naj Nemčija kapitulira, potem bi se že dalo urediti.

Značilno je dejstvo, da je Rosenberg v nemški zbornici omenil, da je le francoski imperializem oziroma Poincaréjev militarizem kriv, če ni prišlo do sporazuma pred zasedbo Poruhrja. Francozi so zahtevali 31 miljard, Nemci pa so imeli že izdelan načrt, po katerem so se zelo približali francoskemu stališču, ker po tem načrtu so oni ponujali 30 miljard. Toda Poincaré se ni hotel dalje pogajati, samo da zamore ukazati svojim bataljonom, naj marširajo.

Ker že govorimo o višini vojne odškodnine, ki je Francozom povzročila že toliko skrbi, je dobro, ako si pogledamo metamorfozo odškodninske svote od l. 1919. pa do danes.

V dobi 30 mesecev se je vršilo 16 konferenc, ki so reševale odškodninsko vprašanje, ne da bi bilo prišlo do kakšnega povoljnega uspeha. V l. 1919. so zavezniki zahtevali, naj se Nemčija obveže plačati 375 miljard zlatih mark, Nemci sami pa so tedaj ponujali 200 miljard. V l. 1920. so zavezniki zahtevali samo 296 miljard, Nemčija pa je izjavila, da je pripravljena plačati 100 miljard. V l. 1921. so zavezniki znižali svoje terjatve na 132 miljard, Nemčija pa je ponujala 80 miljard. L. 1922. bi se bili zavezniki zadovoljili s 50 miljardami, Nemčija pa ni takrat ničesar več ponujala. To se pravi, zahtevala je posojilo, da vzpostavi svoje finančno stanje, nakar bi se šele obvezala plačati v bodočnosti neko svoto, seveda manjšo od 50 miljard.

In pri tem je ostalo, dokler se niso Francozi naveličali ter marširali v osrčje nemškega bogastva.

Že ta primer o izpremembah odškodninske svote nam dokazuje, kako se naglo vrti kolo časa v naši dobi. Iz tega bi se dalo sklepati, da niso ovire sporazuma tako nepremostljive, kakor bi se zdelo na prvi pogled. Tudi zadnji Poincaréjev govor ni vzeti tako tragično, da bi obupali nad možnostjo sporazuma. Posebno če ga primerjamo Rosenbergovemu odgovoru, tedaj zamoremo skoraj prerokovati, da se bližamo rešitvi tega vprašanja. Vse kaže, da pride vsaj do poskusov spraviti s pozorišča ta spor, ki je na potu evropski obnovi in ki tlači gospodarstvo vseh evropskih držav. Zato si pač vsakdo iz srca želi, da bi prišlo končno do trajnega sporazuma med obema narodoma.

Davek na zemljiški dohodek

Dohodninski davek na zemljiški dohodek je bil uveden v Italiji s kr. ukazom od 4. januarja 1923, št. 16 (izvršilni pravilnik odobren s kr. ukazom od 12. marca 1923, št. 505). Oba ta kr. ukaza sta bila raztegnjena z ukazom od 25. marca 1923, št. 686, tudi na nove pokrajine.

V naslednjem podajemo v obvestilo našim poljedelcem par najvažnejših podrobnosti o vsebini zgoraj omenjenih zakonov.

Kr. ukaz od 4. januarja 1923, št. 16 določa torej, da bo zemljiški dohodek, ki ga imajo lastniki zemlje, ki svojo zemljo sami obdelujejo, podvržen od 1. januarja 1924. dohodninskemu davku. Dohodek se izračuna na sledeči način: na eno stran se dene kosmati dohodek, ki ga daje posestvo, na drugi strani pa se sešteje vrednost najemnine, ki bi se dobila za posestvo, ako bi se dalo v najem, dalje stroški za obdelovanje zemlje in zgube, ki jih lahko ima poljedelec. Vse troje, torej vrednost najemnine, stroškov za obdelovanje in morebitnih zgub se odšteje od kosmatega dohodka ali pridelka in kar ostane je zemljiški dohodek, ki tvori predmet novega davka. Novemu davku je podvržen tudi zemljiški dohodek kolonov in zakupnikov, ki se izračuna na ta način, da se od kosmatega dohodka, ki jim pripade, odšteje vrednost stroškov in zgub, ki so jih imeli pri proizvodnji omenjenega dohodka oni sami (ne gospodarji zemljišča).

Višina zemljiško-dohodninskega davka znaša 10% na opisani način določenega zemljiškega dohodka. Kdor plačuje dohodnino v višini 10% mora, kakor znano, plačevati tudi takoimenovane vojne stotinke (centesimo di guerra). Na novi davek pa ne bodo dovoljene nikake občinske in pokrajinske doklade kakor tudi ne doklade v korist trgovinskim zbornicam.

Posestniki, ki sami obdelujejo svojo zemljo, morajo naznaniti kosmati dohodek, ki ga imajo, dalje proizvodne stroške in izgube ter vrednost najemnine, ki bi jo dobil, ako bi dali zemljo v najem. Koloni (zakupniki) naznanijo seveda le tisti del kosmatega dohodka, ki pripade njim, ter proizvodne stroške in zgube, ki so jih sami imeli. Rok za napovedi poteče 30. junija t. l. Napovedi se imajo opraviti na podlagi povprečnega dohodka v letih 1920-1921 in 1921-1922. Finančno ministrstvo je izdalo tudi posebne tabele, s katerimi je zemljiški dohodek razdeljen v več vrst. S temi tabelami je hotel finančni minister olajšati prizadetim opravljanje predpisanih napovedi in je določil v ta namen kosmate dohodke po gotovi povprečni meri, da bi se na ta način doseglo pri napovedih nekako enotno postopanje.

Izvršilni pravilnik kr. zakona o novem davku vsebuje nekoliko natančnejših določb o določanju kosmatega dohodka, vrednosti najema ter proizvodnih stroškov in izgub.

Kosmati dohodek sestavlja: a) vrednost pridelka zemljišča po odbitku onega dela, ki je potreben za prehrano davkoplačevalca in njegove živine; b) vrednost dohodkov od živinoreje. Vrednost pridelkov se ceni na podlagi srednjih cen, ki veljajo ob koncu poljedelskega leta, ali pa na podlagi cen, po katerih je davkoplačevalec prodal svoje pridelke, ako so te cene nižje kot ravnokar omenjene srednje cene.

Vrednost najema, ki se ima odbiti od kosmatega dohodka, se določi na podlagi primere z najemninami, ki jih dajejo zemljišča iste vrste, katera so bila dana v svoboden najem. Pri cenitvi se pa lahko vzamejo za podlago tudi predvojne najemnine, ki se potem preračunijo po sedanjem valutnem ključu.

Plačilne obveze se tudi odbijejo od kosmatega dohodka, ako gre za obresti, ki jih mora poljedelec plačati za posojila, katera je moral najeti, da si omogoči proizvodnjo zemljiškega dohodka. (Upnik pa mora prebivati in biti poznan v Italiji). V to vrsto posojil spadajo posojila za nakup semena, gnojil, živine, poljedelskih strojev, orodja, za plačevanje delavcev in za poravnavo drugih stroškov, ki jih povzroča obdelovanje zemljišča.

Proizvodne stroške in proizvodne izgube predstavljajo: a) vrednost semena po srednji kupni ceni ob koncu poljedelskega leta, ako je bilo seme pridelano na istem zemljišču; b) stroški za nakup gnojil in za borbo proti boleznim na rastlinah; c) stroški za nakup piče, ako pridelek dotičnega zemljišča ne zadostuje; č) zgube, ki nastanejo, ako gre živina po zlu; d) stroški za vzdrževanje poljedelskega orodja in odškodnina za njega obrabo; e) stroški za žetev in ohranjevanje pridelka; f) stroški za namakanje zemljišča; g) stroški zavarovanja proti ujmam (toči, povodnji itd.) in za socialno zavarovanje; h) stroški za navadno vzdrževanje zemljišča in gospodarskih poslopij; i) stroški za plače delavcem in čuvajem.

Odškodnina za osebno delo davkoplačevalca, njegove žene in tistih njegovih otrok, ki so mu pomagali delati, se ne sme odbiti od kosmatega dohodka.

DNEVNE VESTI

Neskladnosti. Salurn je vas na Tirolskem, v okraju bocenskem. Je to najjužnejši nemški kraj v dolini ob Adiži. Ravnokar izdani kr. dekret odreja, da ima tehnična šola v Bocenu nositi ime mučenika Cesare Battistija. Zanimivo pa je, da je ravno ta Battisti svoječasno naglašal, da tvori Salurn, ki je južno od Bocena, jezikovno mejo. Battistija slavijo po pravici, ne vpoštevajo pa njegove sodbe. Sicer ne bi s takimi odredbami, kakršen je gornji dekret, skušali dajati temu ozemlju videz italijanskega značaja! Zanimivo je tudi, da prejšnji vladni komisar v Bocenu ni dopustil, da bi se ena bocenskih ulic imenovala po Cesare Battistiju. To pa zato, ker je vedel, da bi taka označba neprijetno zadela ob čustva Nemcev. Sedaj je padla ta obzirnost. Razumemo. Med jedjo poraščа — apetit. — Nedavno je list «Piccolo Posto» — v neki polemiki proti «Tirolerju» — trdil, da kraj Nanders leži v Vinschgau-u ob zgornji Adiži. V resnici pa leži ta kraj onkraj meje — v Avstriji. «Piccolo Posto» je torej Nanders enostavno anektiral za Italijo! Ti vročekrvni gospodje ne poznajo zemljepisja niti svoje lastne male dežele in premikajo meje po svojem — apetitu. Vendar si prisvajajo neoporečno avktoriteto pri razpravah o državnih, jezikovnih in narodnih mejah, o stvareh torej, ki bi zahtevale največje stvarnosti in resnosti. Nikako čudo ni torej, če so hoteli jezikovno mejo med italijanstvom in slovenstvom postavili celo — v Logatec, in če govorijo o «Postumia italianissima.» Zlo pa je v tem, da bajkam takih geografov verujejo v Italiji celo tudi resni in učeni ljudje! In da nič ne slutijo, kako s svojo opravno politiko v zmislu takih bajk bolno zadevljejo ob čustvovanje prizadetega ljudstva. In vendar nas «upravljajo» — kakor pravijo — modro, pravično, liberalno in v polnem skladu s potrebami, željami in čutenjem našega prebivalstva! Take so — blago rečeno — neskladnosti v politiki napram ozemljem drugorodih manjšin.

Laški «demokratje» v Trstu pristopili k liberalni stranki. Preteklo nedeljo se je vršil tu v Trstu občni zbor tukajšnje laške demokratske stranke. Ta stranka se je ustanovila po aneksiji iz enega dela pristašev predvojne italijanske narodno-liberalne stranke, ki je bila, kakor znano, leta in leta absolutna gospodarica v tržaški mestni hiši. Že ob času vojne se je bila ta stranka popolnoma razpršila, tako da ni več kazala nikakega znaka življenja. Tudi po vojni se ni obnovila, pač pa je bilo na njenih razvalinah ustanovljenih par novih strančic, ki jih je treba smatrati za neposredno nadaljevanje nekdanje irredentistične narodno-liberalne politične organizacije. Te novoustanovljene stranke so narodno-reformistična, stranka narodne obnovitve in prej omenjena demokratska stranka. Vse te stranke so tvorile pri zadnjih političnih in upravnih volitvah s fašisti takoimenovani narodni blok, v katerem so skupno nastopile proti ostalim strankam in tudi dobile večino. Na svojem nedeljskem občnem zboru pa je sklenila demokratska stranka, da se odreče svoji samostojnosti ter da se pridruži italijanski liberalni stranki. Tozadevni predlog, ki je bil sprejet z veliko večino, je stavil odv. Levi-Viola. Proti predlogu so nastopili odv. Mrach, Menotti Delfino, Candotti, Oblach in Calli. Ta poslednji je tudi izjavil, da stavi svoj sedež mestnega svetovalca stranki na razpolago. Opozicija pa je dobila le neznatno manjšino glasov in tako bo tržaška demokratska stranka tvorila odslej le del splošnoitalijanske liberalne stranke ter se bo kot takšna uveljavljala pod imenom «Italijanska liberalna stranka, tržaški odsek».

Komisija za preuredbo zakonikov proti razporoki. V začetku tega tedna se je sestala pod predsedstvom posl. Rossija parlamentarna podkomisija za preuredbo civilnega zakonika. Na dnevnem redu je bila razprava o vladnem načrtu glede vprašanja razporoke. Posl. Ferri je predložil resolucijo, v kateri se naglaša, da je veliki večini italijanskega naroda razporoka zoprna, vsled česar naj se komisija izreče proti razporoki. K določbam civilnega zakonika, ki se tičejo neveljavnosti zakona, naj se dodajo nove določbe, ki bodo disciplinirale slučaje, povzročene po hudih telesnih in duševnih boleznih. Vsi prisotni člani komisije so bili edini, da bi bila uvedba razporoke v sedanjem hipu neprimerna medtem ko da je potrebno preurediti določbe, ki se tičejo razveljavljenja poroke, in to med drugim tudi vsled tega, da bi se nasprotstva med določbami avstrijskega zakonika, ki je veljaven v novih pokrajinah, in določbami italijanskega zakona v večji meri izgladila. Nato je komisija razpravljala o ugotovitvi očetovstva, o tem predmetu pa ni storila komisija nikakega končnega sklepa in razprava se bo nadaljevala na prihodnji seji, ki je določena na 29. t. m.

Preuredba fašistovske stranke. V torek zvečer se je otvorilo aprilovo zasedanje fašistovskega velikega sveta. Na prvi seji so bili storjeni važni sklepi glede preuredbe organizacije fašistovske stranke: fašistovski visoki komisarji se odpravijo, a mesto njih bo postavljen v vsaki pokrajini po en zaupnik, ki ga določi vodstvo fašistovske zveze vsake posamezne pokrajine: Nadalje je veliki fašistovski svet sklenil, da se odpravi sedanje vodstvo stranke in nadomesti s posebnim izvršilnim odborom, ki mu bo poverjena skrb za izvrševanje sklepov velikega fašistovskega sveta. V ta odbor so bili imenovani: Bastianini, Bolzon, Caprino, Dudan, Farinacci, Landini, Maraviglia, Sansanelli, Starace, Zimolo, glavni tajnik Michele Bianchi in upravni tajnik Marinelli. Važen je tudi sklep ki se tiče obustave vpisovanja v fašistovsko stranko. Odbori fašjev ne bodo več sprejemali novih članov, temveč jim je naloženo, da morajo še tekom meseca maja skrbno prečistiti svoje vrste. Prošnje za izstop iz stranke se morajo brezpogojno in takoj uslišati.

Na isti seji se je veliki fašistovski svet bavil tudi z odnošaji med fašizmom in popolari. Bila je sprejeta resolucija, v kateri se zavračajo protifašistovski sklepi turinskega občnega zbora popolarske stranke kakor tudi nedavni sklepi popolarske parlamentarne skupine. Resolucija naglaša dalje, da se fašizem pri svojem delu za obnovitev ne naslanja na pomoč parlamentarnih skupin, temveč da so mu temelj najvišji narodni ideali. Vsled tega bo šla politika fašizma tudi nadalje za tem, da se vzpostavijo verske vrednote, in to popolnoma neodvisno in brez ozira na soglašanje ali nasprotovanje strank, ki bi kakorkoli hotele monopolizirati katoliško zavest dežele.

Invalidom, vdovam in sirotam na znanje: Ker prihajajo dan za dnem prošnje s strani invalidov, vdov in sirot v vojni padlih, naj bi urad Polit. društva «Edinost» posredoval za njih pokojnino, naznanjam ponovno, da so bili ukinjeni vsi podrejeni uradi zakladnega ministrstva v Trstu, Tridentu in Zadru, zato nam ni več mogoče «pogledati» kako stoji zadeva posameznika.

Brezpredmetno je vsako pospeševanje, ker vse viseče zadeve bodo avtomatično reševane, čim vlada preuredi vprašanje invalidskih pokojnin.

V tem prehodnem času se jemljejo na znanje le novi oziroma doslej še ne prijavljeni slučaji.

Kongres za javno moralo v Milanu. Preteklo soboto se je otvoril v Milanu kongres za javno moralo. Med udeleženci je bilo nekoliko senatorjev in poslancev ter zastopniki številnih oblastev. Zborovalce je pozdravil milanski župan, sen. Mangiagalli in nato je bil izvoljen za predsednika sen. Greppi, za podpredsednika on. Belotti in prof. Bettazzi, za tajnika conte Luigi Dal Verne. Bivši minister on. Belotti je nato v obširnem govoru razvijal svoj načrt zakona proti pornografiji. Povdarjal je potrebo, da vlada ta zakonski načrt spremeni v odlok ter poveri nadzorstvo nad knjigami, časopisi, kinematografom itd. posebnim, pooblaščenim društvom. — Po daljšem razpravljanju je kongres odobril poročilo in zakonski načrt on. Belotti-ja. — Drugi dan kongresa je imel on. Saverio Fino referat o kinematografu; sprejeta je bila resolucija, katera izraža sledeče želje: 1) Naj bi se v komisije za cenzuro sprejemale tudi ženske od strani sodnikov ter zastopnikov udruženj za javno moralo in za zaščito mladoletnih. 2) Naj bi se proti kršiteljem odredb teh komisij določile občutne denarne kazni in dovolilo kazensko postopanje, h kateremu bi se udruženja za javno moralo lahko priglasila kot oškodovana stranka. 3) Naj bi ta udruženja imela pravico zahtevati revizijo filmov in obustaviti predstave. 4) Naj se komisije ne omejijo na to, da zabranijo predstave, katere žalijo pristojnost in naravnost, ampak tudi vse take snovi, ki utegnejo razburjati dušo mladine. 5) Naj se sklene meddržavni dogovor glede cenzure. — Sledilo je poročilo comm. Pola o ugotovitvi očetovstva. Poročevalec se je skliceval na norveški in avstrijski zakon, veljaven še v novih pokrajinah, kateri ščiti pravice otroka in ni nikoli dovedel do neprilik. Predlagana je bila resolucija, katera povdarja dolžnost roditelja, da skrbi za otroka ter pravico nezakonskih otrok, da iščejo svojega očeta. Resolucija je bila sprejeta.

Poziv na dobra srca. Gospa Sonja Simčič-Raab, Dunaj IV. Freundgasse 13/9 nas ponovno prosi, da bi apelirali na dobro srce naših čitateljev ter jih prosili za pomoč. Svoj položaj nam opisuje na sledeči način: Mož ji je več nego leto dni brez službe in zraven tega bolan, vezan na posteljo. Ona in njena hčerka sta vsled slabe hrane in pomanjkanja skrajno oslabele in bolehne. Skoro vse, kar je bilo v hiši, je prodano in je šlo v roke brezvestnim oderuhom. Gospa Simčič se sklicuje pri tem na svojega pokojnega očeta, ki je bil gozdar na Goriškem, vrl narodnjak in zvest sotrudnik «Edinosti». Potrjujoč poslednjo okolnost, ugaja uredništvo opetovano izraženi prošnji gospe Simčič ter prosi dobrosrčne ljudi, ki bi se hoteli zavzeti zanjo, da pošljejo eventurelne darove na upravo lista ali pa naravnost na naslov prosilke.

Slovenski župnik v črni srajci? Dober prijatelj me je opozoril, da se bere v časopisju o moji malenkosti, češ da sem se začel pečati s politiko in da sem bil pred kratkim v Vidmu na kongresu. Obenem mi je rekel, da sem prišel v hudo zamero in da naj pojasnim in prekličem vso stvar. Želji ugodim. Cerkvena oblast prepoveduje zadnje čase duhovnikom vmešavanje v čisto politične reči, nadalje ne bi z mojim vpisom nobena stranka ničesar pridobila, ker nimam žalibog nikakih zmožnosti za aktivno politiko. Dasi spoštujem vsako politično prepričanje, a sam se nisem in se ne bom nikamor vpisal, ker bi me najbrže vsaka stranka odklonila zaradi moje nezmožnosti; vrhu tega slabo lomim laščino. Ono nedeljo sem napravil nepričakovano pot v Videm; razlogi in vzroki so bili povsem nepolitični, zasebni. Za brezplačen izlet v Videm z avtomobilom, ki je bil namenjen samo za mojo malenkost, se vsem zahvaljujem in tudi za dobrohotno gostoljubnost. Ker nisem imel izkaznice in tudi nobenega znaka, me je pri vhodu v grajsko dvorano sprva neki vojak zavrnil kot nepoklicanega človeka, vrhu tega nisem vedel, kako se na rimski način pozdravlja. A splošno sem zapazil, da moja navzočnost ni vzbujala zaničevanja, nasprotno bili so vsi prijazni, menda vsled tega, ker tudi jaz nosim črno srajco na prsih že celih 12 let in sem spoznal, da se moderni svet zopet vrača nazaj k naši duhovski črni barvi. Spoštujem pa vsako politično prepričanje.

Franc Hočevar.

Pripomba ured. Kakor se bodo čitatelji spominjali, je naš list javil udeležbo č. g. Hočevarja na zborovanju furlanskih fašistov v Vidmu na podlagi pisanja videmskih listov, ki so ga označali kot odposlanca rihemberškega fašja. Brž potem nam je poslal dornberški fašjo popravek, v katerem je bilo rečeno, da se č. g. Franc Hočevar ni udeležil videmskega zborovanja kot odposlanec rihemberškega, temveč dornberškega fašja. Ta popravek smo objavili v našem listu dne 15. aprila 1923. Iz pričujočega pojasnila č. g. Hočevarja pa je razvidno, da je izgledala vsa ta stvar v resnici malo drugače, kar nam potrjujejo na drugi strani tudi naše posebne informacije, ki smo jih zbrali in ki pravijo, da je bil č. g. Hočevar povabljen s tako «vljudnostjo» v avtomobil, da ni bilo nikakor v njegovi moči odkloniti «brezplačni izlet v Videm». Toliko v pojasnilo z naše strani.

Znižanje pristojbin v javnih skladiščih. Vsled pooblastitve s strani finančnega ministrstva za znižanje pristojbin v javnih skladiščih tukajšnje proste luke se je včeraj sestal pod predsedništvom prefekta odbor javnih skladišč, da določi nove pristojbine in način njihove uvedbe. Imenovan je bil v ta namen pododbor, ki bo sestavil novo tarifo. Ta tarifa bo stopila v veljavo 1. maja.

Didaktični zavod. — Brezplačni tečaji. Didaktični zavod v ul. Gatteri 10 bo s 1. maja odprl tečaj za splošno izobrazbo (italijanščina, matematika, zemljepisje, zgodovina, prirodoslovje) ter tečaj za francoščino; tečaja bosta brezplačna za tiste, ki so brez sredstev.

Plesalci, ki spadajo v norišnico. V zadnjih časih pišejo listi o rekordih, o katerih se do sedaj ni slišalo. Gre za rekorde v plesanju. Skozi vse italijanske ilustrovane liste je šla nedavno slika mladeniča, ki upira ponosno roke v boke in se samozavestno smehlja. Ta srečni mladenič je plesal nepretrgano 30 ur. Lahko se samozavestno smehlja, če pomisli na tisoče norcev, ki ga bodo zavidali. Toda kaj bo rekel, ko bo slišal o vesteh ,ki prihajajo iz domovine vseh rekordov, Amerike. Nek par v Baltimore je plesal 43 ur. Plesal bi mogoče še sedaj, če ne bi bili plesalca slučajno po 43 urah vrtenja prenesli v bolnišnico. Bolj častno se je odrezal profesor plesa Jimmy v Novem Yorku, kateri je plesal brez prestanka 48 ur. Ameriški listi s ponosom pripovedujejo o tem rekordu in dodajajo, da je bil profesor Jimmy po 48 urnem plesu tako čil in svež, da bi bil najrajši začel na novo. Zakaj mu niso dovolili začeti na novo, tega ne povejo. Najbrže so se predstavniki oblastev, ki so bili gotovo prisotni pri tej zabavi, zbali, da bi plesalec zatemnil slavo samega predsednika republike. Sedaj pa jim je gotovo žal. Zakaj iz Clevelandu je prišla vest, da je tam dosegla neka plesalka rekord 52 ur in 11 minut nepretrganega

vrtenja. — Kaj naj porečemo k tem norostim? Čestitamo v naprej tistemu, ki bo dosegel 100 ur.

Pozdrav vojakov. Spodaj podpisani tržaški novinci letnika 1903., nahajajoči se v konjiški šoli (Scuola di Cavalleria) v Pinerolu, pošiljajo svojim družinam ter prijateljem in znancem v domovini najprisrčnejše pozdrave: Janko Segulin, od Sv. Jakoba, Bruno Scher, Albert Stradiot, Franc Sacher, Marij Rubinič, Josip Segulin, Franc Sancin, Umbert Marizza, Janko Uradker, Zacutti Stanko, Marij Gerbec, Vladko Mahnič, Emil Stok, Emil Ljubič, Gregor Taučer, Salvador Anton, Josip Butinar.

Društvene vesti

«Tečaj za krojenje». Opozarjamo vse one, ki želè učiti krojenje, da se takoj prijavijo, pismeno «Žensko dobrodelno udruženje» Trst, centro, casella postale 384. Prijave se sprejemajo tudi v tečajih za ročna dela pri Sv. Jakobu, ob ponedeljkih in četrtkih od 4—6 pri Sv. Ivanu in v Škednju. Ako se prijavi kje v okolici večje število učenk, se lahko priredi tečaj v istem kraju. Posebno opozarjamo one, ki so po dnevu zaposlene, na večerni tečaj, ki se bo vršil v sredini mesta od 8 zvečer dalje.

Akad. fr. društvo «Balkan». Danes, v četrtek, se vrši redni društveni sestanek ob 20.30. Na dnevnem redu predavanje. — Eno uro pred sestankom odborova seja v navadnih prostorih.

Planinsko društvo opozarja člane in prijatelje društva na današnji sestanek ob navadni uri. Istočasno naznanja, da priredi v nedeljo popoldanski izlet v rožansko dolino. Podrobnosti sledijo.

Pevsko društvo Zastava iz Lonjerja bo imelo svoj občni zbor dne 5. maja t. l. v društvenih prostorih. Začetek občnega zbora ob 8 in pol zvečer.

«Charlejeva tetka» pri Sv. Jakobu. Dramatični odsek MDP. Sv. Jakob priredi v nedeljo 29. t. m. to velezabavno 3 dejansko veseloigro, ki bo gotovo privabila v dvorano DKD — Sv. Jakob številno občinstvo.

Režijo vodi g. Gombač Fran, ki nastopi obenem v glavni vlogi grofa Babberleya, ki se prijateljem na ljubo preobleče v žensko obleko in predstavlja po čudnem naključju — Charlejevo tetko.

Sploh je igra skozi in skozi polna smešnih dogodjajev in bodo povzročali prizori gotovo hrupne salve smeha.

Začetek točno ob 19½.

Sportno društvo «Adria». Nogometni odsek ima danes ob 20 svoj sestanek v prostorih bivšega otr. vrtca (Stare policije) pri Sv. Jakobu. — Vodja.

«Šolsko društvo» podružnica pri Sv. Ivanu ponovi v nedeljo 29. t. m. šaloigro «Stari grehi» na Sovranišču v dvorani g. Pertota, v prid otroškemu vrtcu. Začetek ob 5½ uri popoldne.

Iz tržaškega življenja

Mladenič se zastrupil. Pred sinočnjim so našli nekateri ljudje, idoč po sprehajališču XX Settembre, na neki klopi mladeniča, ki se je zvijal v bolečinah. O dogodku je bila obveščena rešilna postaja. Zdravnik, ki je kmalu potem prihitel na lice mesta, je ugotovil, da je mladenič izpil s samomorilnim namenom nekoliko jodove tinkture.

Zastrupljencu so izprali želodec ter ga nato prepeljali v mestno bolnišnico. Tam je ta povedal, da se imenuje Gualtiero S., star 17 let, stanujoč v ulici Parini št. 11; rekel je, da si je hotel vzeti življenje, ker boleha na neozdravljivi bolezni. — Njegovo stanje ni nevarno.

Samomor. V ljudskem vrtu pred južnim kolodvorom je pred sinočnjim okoli 19.15 nenadoma zadonel strel, katerega so čuli nekateri ljudje, ki so šli slučajno mimo. Ti so vznemirjeni stopili v vrt, da bi dognali, kaj se je pripetilo. Po kratkem iskanju so našli med grmovjem mladega človeka, ki je, ležeč v travi, bolestno ječal. Eden od navzočih je prižgal vžigalico in tedaj so ljudje videli, da je neznanec ranjen na glavi; v desnici je tiščal samokres. V kratkem se je na mestu nabralo precej ljudi; prihiteli so tudi orožniki iz bližnjega kolodvora, kateri so poklicali telefonično na lice mesta zdravnika rešilne postaje. Prišedši na označeno mesto, je zdravnik ugotovil, da je samomorilčevo stanje smrtno, zato ga je dal nemudoma prepeljati v mestno bolnišnico, kjer je mladenič umrl kmalu po prihodu. Na podlagi listin, ki so jih našli v njegovih žepih, je bil mladi samomorilec identificiran; imenuje se Gaston Ghersich, star 22 let, stanujoč v ulici Tommaso Grossi št. 8.

Ni še znano, iz kakšnih vzrokov si je mladenič vzel življenje.

Porotno sodišče

Konec procesa proti tolovajski tolpi Braico

Začetkom predvčerajšnje popoldanske razprave je govoril odv. Robba, branitelj obtoženca Meule. Govornik je razpravljal o okolščinah, ki dokazujejo, da se ne more verjeti obtožbam, ki jih je Razem napravil proti Meuli, ker je Razem že enkrat obdolžil Pecchiarja, katerega sedaj brani. Zahteva končno, da se Meula popolnoma oprosti vsake krivde.

Po kratkem odmoru je predsednik dal besedo odv. Zennaru, branitelju Pecchiarja, Grottana in zakonskih Ross. Ta je ponovno pobijal tezo državnega pravdnika in zastopnika oškodovane stranke glede obtoženca Pecchiarja. Povdarjal je, da obstoji dvom glede Pecchiarjeve krivde in zato je zahteval od porotnikov, da zanikajo vprašanje glede njegove krivde.

Včeraj zjutraj se je razprava nadaljevala. Ker ni nobena stranka vprašala za besedo, je dal predsednik izprazniti sodno dvorano in galerijo. V dvorani so ostali samo porotniki, predsednik, zapisnikar, državni pravdnik in dva branitelja. Začela se je tajna seja, kateri je sledilo glasovanje na vprašanja, ki jih je vsega skupaj 229.

Na podlagi izreka porotnikov je sodni dvor proglasil sledečo razsodbo:

Marijan Razem obsojen na 28 let ječe;

Mihael Bradaschia obsojen na 16 let zapora;

Josip Gherdol obsojen na 13 let zapora;

Dominik Grottan obsojena na 11 let zapora;

Ivan Palin obsojen na 10 let zapora.

Vsi drugi obtoženci in sicer šofer Pecchiar, bivši agent Mosettig, bivša policijska zaupnika Meula in Schwiegel, Belci in zakonska Ross so oproščeni.

Vesti z Goriškega

Razpust «Gruppo d'azione». Pristaši «Gruppo d'azione» so na izrednem občnem zboru dne 16. aprila t. l. sklenili, da se kot politična skupina razidejo.

V osmrtnici, katero so si sami napisali, povdarjajo, da se je politična skupina zbrala v času, ko je goriško mestno življenje bilo v stagnaciji, z namenom, da vzbude zdrave sile dežele, dokler ne premaga nacionalna politika one krize, ki jo je takrat preživljala; zavedajo se, da so izpolnili svojo dolžnost kot meščani in Italijani, ker so pri vsaki akciji postopali po zdravih principih liberalizma; ker pa je sedaj tok narodne politike jasno začrtan in so vsled tega postale nepotrebne skupine mestnega značaja, smatrajo svojo nalogo za končano in proglašajo razpust skupine.

«Gruppo d'azione» je bil tudi eden bojevnikov v borbi za avtonomijo goriške dežele, ki se je končala s porazom avtonomistov. Čim je padla avtonomija, je tudi ta politična skupina, ki je imela med goriškimi Italijani mnogoštevilne pristaše, odigrala svojo politično vlogo.

Slovo cav. Gottardi-ja. Cav. Gottardi, politični komisar pri tukajšnji viceprefekturi je premeščen na novo službeno mesto v tridentinski pokrajini. V soboto so mu priredili poslovilni večer, na katerem sta govorila odv. Pinausig in viceprefekt cav. Piomarta.

Cav. Gottardi je eden onih redkih italijanskih političnih uradnikov, ki so se potrudili, da se nauče naš jezik, da lažje spoznajo mišljenje in čustvovanje naroda, s katerim prihajajo v službene stike. Kot Italijan je obvladal slovenski jezik zelo dobro in baš radi te okolnosti se jako čudimo njegovi premestitvi.

Koncert tržaškega kvarteta. V sredo, dne 9. maja priredi tržaški kvartet koncert v Gorici. Kvartet je že dvakrat gostoval v Gorici pri razprodani dvorani.

Predavanja prof. Galletti-ja. V torek je otvoril Alfred Galletti, profesor na univerzi v Bologni, ciklus sedmih predavanj o italijanski književnosti od Dante-ja do Carduccija. Prof. Galletti je naslednik Pascolija in Carducci-ja na vseučiliški stolici za literaturo v Bologni.

Predujmi na vojno odškodnino. Kot smo že poročali, je bila v začetku aprila pri finančnem ministru goriška deputacija, ki je prosila, da se nadaljuje z izplačevanjem predujmov vsaj do konca leta. Vse kaže na to, da akcija goriških krogov ni bila brezuspešna, ker hipotečni zavod znova sprejema prošnje za predujme na vojno odškodnino.

Prošnje za obnovo poslopij se sprejemajo tudi brez konkordata, prošnje za premičnine le proti konkordatu, prošnje za predujme na zemljiško škodo se pa sploh ne sprejemajo.

S tem ukrepom je vsaj začasno odvrnjena velika nevarnost, ki je pretila gospodarstvu Goriške z ustavitvijo predujmov na vojno odškodnino.

Za razvoj goriškega kmetijstva. Vodstvo krožka mladih goriških zemljedelcev razpošilja kmetijskim zvezam, društvom in zadrugam okrožnice, v katerih poziva kmete k skupnosti, kajti le potom skupnosti je mogoče ozdraviti bolno goriško kmetijstvo ter ga dvigniti na predvojno stopnjo. Zbrati hoče strokovnjake, ki naj proučijo vprašanje izvoza goriških pridelkov na italijanske in inozemske trge, ker ravno v pomanjkanju izvoza vzrok bolezni goriškega gospodarstva.

Poročali smo že, da se ukvarja Dr. Lessi, tajnik fašistovskih strokovnih organizacij z načrtom velike eksportne zadruge za goriške pridelke. Najbrže je ta okolnost dala podnet okrožnici «mladih goriških zemljodelcev», ker vidijo, da ogroža načrt Dr. Lessi-ja njihovo organizacijo in samostojnost.

Usodna pomota. 65 letni Anton Calligaris je bil čuvaj vile v bližini Ronk. V tej vili je stanoval z družino poročnik Gaetano Laviola.

Calligaris, ki se je malo preveč nalezel vina, se je vračal v noči domov in ni mogel takoj odpreti vrat. Poročnik se je vsled nastalega šuma prebudil in misleč, da hočejo vdreti tatovi v vilo, je ustrelil na Calligarisa z revolverjem. Nesreča je hotela, da ga je kroglja zadela naravnost v srce.

Društveni tečaj «Zveze prosvetnih društev», ki se je imel vršiti v nedeljo, dne 15. t. m., a se je moral vsled neugodnega vremena prenesti, se bo vršil v nedeljo, dne 29. t. m. od 9.-13 ure v Gorici, v Trgovskem domu (via Petrarca 1). Pogram tečaja: 1. Otvoritev. 2. Dr. Just Bačar: Pomen prosvetne organizacije. 3. Josip Pavlin: Uprava prosvetnih društev. 4. Rudolf Lepušček: O petju in glasbi. 5. Viktor Kjuder: O dramatiki. 6. August Kozman: O telesni vzgoji.

Pozivamo tem potom vsa društva, da pošljejo kolikor mogoče veliko število svojih članov, predvsem društvenih upraviteljev na tečaj, ki je neprecenljive vrednosti za njihove funkcijonarje. — Tajništvo Z. P. D. v Gorici.

Šturije pri Ajdovščini. V nedeljo dne 29. t. m. ob 3. uri popoldne priredi tuk. «Slov. izobraževalno društvo» na dvorišču gostilne gosp. Jos. Čermelja v Šturijah veselico s sledečim sporedom: 1 ***: Opomin k petju, P. H. Sattner, mešani zbor. 2. I. Župan: Grajska hči, D. Fajgelj, moški zbor. 3. M. Vilhar: Plevice, Fr. Ferjančič, ženski zbor. 4. Lipoglavski: To zares užitek ni, Alb. Leban, šaljiv dvospev. 5. Venček narodnih pesmi, A. Grum in M. Bajuk, ženski zbor. 6. J. Pagliaruzzi: Na planine, E. Adamič, moški zbor. 7. O. Zupančič: Ples kralja Matjaža, A. Lajovic, mešani zbor. 8. ***: Sovražnik ženk, burka v enem dejanju. 9. S. Gregorčič: Kitica, A. Foerster, mešani zbor. Upamo, da nas tudi sedaj obiščejo vsi prijatelji petja in poštene zabave.

«Goriška Matica». To velevažno slovensko kulturno podjetje, ki nam v nemali meri nadomestuje izgubljene šole in druge vzgojne ustanove, se pripravlja, da izda za leto 1924 štiri lepe knjige. — Obenem se nam poroča, da se «Goriška Matica» reorganizira tako, da bodo imeli v uredniški posvetovalni odbor dostop naši pisatelji in pesniki, ki bodo soodločevali pri določevanju smernic in publikacij «Matice». Poleg širšega posvetovalnega odbora se je sestavil ožji uredniški odbor, ki ima nalogo, urediti rokopise, zbrati zanimive članke in slike, zlasti za Koledar ter spraviti tudi tehniško stran publikacij na višino sedanjega časa.

«Goriška Matica», katero je ustanovila in zasnovala «Narodna Tiskarna» v Gorici, bo ustanova za-se. Ta ustanova si je nadela blagi namen, izdajati vsako leto knjige — prosvetne, vzgojne, nabožne in zabavne vsebine po kolikor mogoče nizki ceni in v velikem številu iztisov. «Gor. Matica» je to svojo nalogo do sedaj tudi že izvrševala s tem, da je razširila l. 1920. med slovenskim ljudstvom v Jul. Krajini 20.000 iztisov Koledarja, l. 1921. 40.000 iztisov Koledarja in zabavne knjižice, l. 1922. celo 75.000 iztisov Koledarja, Zabavne knjižice in «Gorskih pravljic», medtem ko je za l. 1923. vrgla med goriško in tržaško slovensko ljudstvo nad 60.000 knjig. To so števila, ki glasno govore za to, da je «Matica» ustanova, katero je treba vsestransko podpreti.

Cena dosedaj izdanih knjig je bila zelo nizka. Računi v upravi «Matice» kažejo znatne pasive, katere je krila «Nar. Tiskarna». Tudi za naprej nima «Matica» namena, da bi pri publikacijah delala dobičke. Nasprotno: Pripravljena je na nadaljne žrtve. Te žrtve doprinaša iz ljubezni do našega narodno- in vzgojno trpečega ljudstva.

Uredniški odbor «Gor. Matice» je določil, da izda za l. 1924. sledeče knjige:

1. **Koledar.** «Matica» bo skrbela, da bo ta Koledar vsestransko zanimiv, veliko boljši kakor do sedaj izdani. Gradivo bo poučno, zabavno. Ne bodo manjkale povesti, pesmi ter gospodarski in drugi praktični članki. Poleg tega priobči Koledar tudi imenik vseh naročnikov, ki se pravočasno zglase.

2. **Zabavna knjižica.** Povest za Zabavno knjižico je spisal znani ljudski pisatelj, naš rojak, prof. dr. Pregelj. Povest vzgojne vsebine je vzeta iz življenja slovenskega ljudstva, priklopljenega Italiji. Ni treba, da še posebej opozarjamo na to knjigo. Saj nam že ime pisateljevo jamči, da bo ta knjiga dobrodošla zlasti mladim.

3. **Antologija goriških pesnikov.** To knjigo je priredil prof. dr. Joža Lavrenčič. Knjiga bo ilustrirana s slikami najboljših še živečih in že umrlih goriških pesnikov, pričenši z župnikom Jož. Abramom mimo Gradnika, S. Gregorčiča, Pagliaruzzi-Krilana do Cirila Vuga.

Zastopanih bo okoli 20 goriških pesnikov z njihovimi najlepšimi pesnitvami.

4. **Molitvenik: «Bogu, kar je božjega».** Zelo dobrodošel bo ta ljudski molitvenik, katerega je priredil za «Gor. Matico» naš priljubljeni pisatelj in glavni urednik Mohorjeve družbe in «Mladike» Fr. Finžgar. Molitvenik je namenjen zlasti mladini. Obsegal bo okoli 300 strani. Vezan bo lično v platno, z rudečo obvezo. Splošno pomanjkanje molitvenikov se čuti zlasti po vojski. Zaradi tega hoče «Gor. Matica» tej potrebi odpomoči.

Za vse štiri navedene publikacije je določena cena 6 lir.

Uprava «Gor. Matice» je gg. poverjenikom razposlala pred časom nabiralne pole s prošnjo, da nabirajo naročnike in vrnejo izpolnjene pole do 30. aprila t. l. **Obračamo se ponovno na gg. poverjenike, da se zavzamejo za razširjenje knjig «Goriške Matice».** Agitacija naj se razširi od hiše do hiše. Le s podrobno agitacijo se dosežejo uspehi. V mnogih vaseh so sprejela agitacijo bralna društva, Marijine družbe, skupine mladeničev itd.

Uprava «Goriške Matice» bo gg. poverjenike za njihov trud odškodovala s tem, da odpošlje za vsakih nabranih 10 naročnikov eden iztis publikacij povrhu. — Če bi kateri naročnik želel imeti več iztisov molitvenika, doplača za vsak iztis še 2 Liri. Knjige se dostavijo franko na najbližjo železniško ali avtomobilno postajo.

Podprimo «Goriško Matico» z vsemi močmi. Saj so obljubili svojo pomoč skoro vsi goriški kulturni delavci! Poskrbimo, da se njene knjige razširijo po celi Julijski Krajini! — V krajih, kjer ni poverjenika, naj se zglasi poštena oseba z dopisnico pri «Goriški Matici», na kar dobi vsa potrebna pojasnila in nabiralne pole. Naročnina naj se pobere ob vpisovanju. Kjer to ni mogoče, se naročnina pobere ob sprejemu knjig. — Zaključujemo: «Goriška Matica» je **naše samorašče podjetje, ki nam svetu kaže, koliko je v nas notranjih sil, ki opravičujejo naš narodni obstoj.** — «Goriška Matica», Via Favetti 9.

France Bevk: Rablji. Zbirka novel in črtic. Izdala in založila Nar. knjig. v Gorici. Str. 112. Cena 4 L za broš. izvod. Na boljšem papirju 5 L, po pošti 80 c več. — Ta nova Bevkova knjiga, o kateri bomo še izpregovorili, prinaša 22 novelic in črtic; komur je znan pisatelj iz svoje zbirke «Faraon», ga bo srečal kot dobrega znanca tudi v tej knjigi. Isti duh jo preveja, v isti dobi so črtice nastale. Knjiga, ki jo toplo priporočamo, se dobi v Trstu v knjigarni J. Štoka, via Milano 37.

Vesti iz Istre

Iz Movraža pri Buzetu. Marsikateremu čitatelju tega lista je naša vas popolnoma neznana, saj se menda še nismo javili v njem. S tem pa ni rečeno, da se nam dobro godi ali pa, da smo popolnoma propadli. Ne, še smo tu in še vedno tisti! Poleg drugih težav, ki nas tlačijo je v prvi vrsti vprašanje zidanja našega šolskega poslopja.

Kakor večina vasi na Buzeščini, je tudi naša, ki mora čakati na milost in nemilost buzetske gospode. Dosti let je, odkar imamo šolski pouk, dasi nimamo primernega šolskega poslopja. Sram nas je bilo, ko se nam je očitalo, da se pošiljajo k nam učitelji večinoma za kazen. Naša vas naj bi torej bila to, kar je nekdaj bila Sibirija pod carskim režimom. Da se temu odpomore, smo še pred vojno zbirali potrebni denar, zvozili si kamenje, izdelali načrt, ki je bil odobren ter ukrenili sploh vse potrebno. Pa glej ga šmenta, dovoljenja, da smemo zidati, še vedno ni. Vložili smo prošnje na vse mogoče urade. Vse se nam je obljubilo, a nič izpolnilo. Mi slutimo kaj je na stvari. Gotovi gospodi ni po volji, da smo zahtevali našo (beri slovensko) šolo. Seveda. Mari mislijo, da si bomo zidali z lastnim denarjem, ki smo ga krvavo po svetu zaslužili, grob, oziroma hram, kjer bi se naša deca potujčevala? Ne, raje nočemo nič in bomo vzlic temu še vendar na koristi. Ponovno se obračamo do kompetentnih oblastev, da nam da že enkrat rečeno dovoljenje, da si sezidamo to, kar bo državi v korist, a nam v veliko veselje. **Eden prizadetih.**

Književnost in umetnost

A. Melik, Jugoslavija. Zemljepisni pregled II. del, 2. snopič. 1923. Izdala Tiskovna zadruga v Ljubljani. Strani 297—527. Cena 26 Din, s poštnino vred Din 26.50. — Za veliko noč je izšel zadnji snopič Malikovega zemljepisnega popisa naše države, ki prinaša geografične podatke Črne gore, Vojvodine Srbije in Macedonije. Popis posameznih pokrajin in krajev je točen in zanimiv ter popolnjen z najnovejšimi statističnimi podatki. Malokatera knjiga nudi toliko interesantnih podrobnosti kot Melikova, kljub temu je pa pregledna in za spoznanje Jugoslavije vsakomur nujno potrebna. Boljšega popisa jugosl. države doslej nimamo. Kako je javnost sprejela prejšnje snopiče, kaže najbolj dejstvo, da je prvi zvezek že davno razprodan in da se pripravlja druga izdaja. Pravkar izišlemu snopiču je pridejana tudi pregledna karta Jugoslavije, ki bo vsakomur dobro služila. — Istočasno z zadnjim snopičem je izšla tudi boljša mehko vezana izdaja celega drugega zvezka z zemljevidom vred. Ta izdaja velja 65 Din, s poštnino vred Din 67.50. — Naroča se pri Tiskovni zadkrugi, v Ljubljani.

Dr. Iv. Lah, Angelin Hidar. Starokorotanski roman. Ilustriral Rajko Šubic. 1923. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Cena vez. knjigi Din 32, po pošti Din 1.50 več.

Lahov zgodovinski roman Angelin Hidar, ki g je izdala za Veliko noč Tiskovna zadruga v jak ookusni opremi in okrašenega z desetimi ilustracijami, nas vodi v čase koroških trubadurjev. Angelin je sin angleškega kralja Riharda Levjesrčnega, ki je bil na povratku iz svete dežele vjet na Koroškem, ter se je šelo po dveh letih srečno vrnil v domovino. V koroških gorah pa je rastel njegov sin Angelin, ki se je napotil po svetu kot pevec iskat svojega očeta. Našla sta se in spoznala po pesmi o koroških gozdovih Z Angelškega se je Angelin vrnil na Koroško kot trubadur in beli vitez. Na Brožah je tekmoval z vitezom Lichtensteinom v pesmi in zmagal, a v dvoboju s crnim vitezom je padel. Zgodovina in srednjeveška romantika se prepletata v romanu in nam nudita lep pogled v tedanje čase.

Knijgo toplo priporočamo. Naroča se pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani, Prešernova ulica 54.

Fran Erjavec: Zgodovina socializma v Srbiji. V Ljubljani 1923. V založbi «Socialne matice» je ravnokar izšla gori imenovana brošura znanega kulturnega delavca in publicista Frana Erjavca. Na 56. straneh svojega spisa nam podaje pisatelj kratko, toda pregledno in obenem zelo znimivo sliko razvoja socializma v Srbiji od nastopa prvih propovednikov socializma med Srbi Živojina Žujovića in Svetozarja Markovića pa do današnjih dni. Doba, ki je obdelana v tej brošuri, gre približno od l 1860. in obsega torej politične in socialne borbe, ki jih je vodil srbski narod proti absolutističnemu režimu Obrenovićev, dokler si ni z revolucijo iz l. 1903. in s povratkom sedanje jugoslovenske vladarske hiše Karadjordjevićev izvojeval moderne demokratične in svobodoumne ustave. Socialistične ideje, ki jih je zanesla med Srbe v tujini izšolana inteligenca, so tvorile najglavnejšo idejno podlago v tej dolgoletni borbi. Dasi je bil pisateljev namen dati sliko razvoja predvsem čisto socialističnega gibanja v marksističnem pomenu besede, se je vendar moral ozirati na delovanje in razvoj tudi drugih strank, posebno radikalske, ki je dete socialističnih idej Zujovića in Svetozarja Markovićai n katere ustanoviteli so bili vsi njuni učenci. Na ta način postaja ta brošura več kot le pregled razvoja socialistične stranke v Srbiji ter predstavlja kratko in pregledno zgodovino vsega javnega političnega življenja v Srbiji omenjene dobe. Ta doba notranje zgodovine predvojne Srbije je bil nam Slovencem dolgo skoraj docela neznana. Kdorkoli hoče dobiti hitro jasen in pravilen vpogled vanjo, naj torej segne po tej lični in poučni brošuri, ki jo v ta namen našim čitateljem toplo priporočamo tudi kot koristen prispevek k medsebojnemu izpoznavanju jugoslovenskih plemen.

DAROVI

Za družino Danijela Krta daruje Josip Vidulinski iz Idrije L 10.20, N. N. L 10.— Denar hrani upravništvo.

Za podružnico Šolskega društva pri Sv. Ivanu so preplačali vstopnino o priliki otroške prireditve v nedeljo 22. t. m. gg. Lenardon L 2.— Babič L 3.— N. N. L 1 Čok L 1 F. L 3 Dr. Abram L 6 N. N. L1.

Za svetivansko podružnico so darovali: g. Leiler Hubert 15 L in 39 Din; g. Ladi P. za dobitek 15 L; Schmidtova družba kot protest z vštevšim raztrganim desetakom 35 L; g.a Kristina Delak za pustno vstopnico 3 L in Kolombinček, ker jo je zafural pri kartah 1 L skupno 69 L in 39 Din.

Srčna hvala vsem darovalcem — ostalim pa v zgled!

Gospod Bratina nabral pri g. Ivanu Šapli v Šturijah L 300.— ja «Dijaško Matico». Denar hrani upravništvo.

Gospodarstvo

Čehi v Rogaški Slatini. Češko «Internacionalno kopališče in hotelsko društvo» za kraljevino SHS, pri kateri pa je udeležen tudi slovenski kapital; je vzelo v najem tukajšnji «Aleksandrov dom» in bo vodilo pod strokovnjaškim vodstvom ravnatelja iz Karlovih varov po vseh tozadevnih predpisih tudi dientično kuhinjo. Poleg tega so Čehi kupili znani hotel «Triglav» ter dr. Gregorčičevo vilo, kjer se otvori varieté in igralnica. Novo podjetje se je zavezalo še to leto zgraditi novo, moderno poslopje za kino, tako da bo tudi gorenja dvorana v zdraviliškem domu na razpolago za koncerte in druge prireditve. Temu najsijajnejšemu jugoslovenskemu zdravilišču se torej obeta največji vsestranski napredek in razmah, posebno ko sme zdaj računati tudi z množico gostov iz Čehoslovaške. Ker pa se zvišajo cene za stanovanja in drugačne pristojbine samo za 20 do 30% ter se dobe sobe že za 8 Din. dnevno, ni dvoma, da ostanejo Slatini zvesti tudi vsi njeni dosedanji posetniki. Koncertirala bo letos spet vojaška godba.

I—c —.

PODLISTEK 43

WILKIE COLLINS:

Gospa v belem 62

IZPOVEDBE GOSPICE HALCOMBE

Kajpak ,da morete to smatrati, je odgovoril. Varujte se, da ne naložim svoji ječarki dvojno dolžnost in da ne napravim tudi iz vaše sobe ječo.

Vi se varujte zaradi svojega postopanja z vašo soprogo, predno m e n i grozite, sem vzrojila razvneta. Anglija ima postave, ki ščitijo ženske pred trpinčenjem in žalitvami. Če se predrznete samo las skriviti Lavri, ali pa mene oropati moje prostosti, tedaj se bom zatekla k postavam v najino obrambo, naj se potem zgodi karkoli hoče.

Namesto da bi mi odgovoril, se je obrnil h grofu.

Kaj sem rekel? je vprašal. Kaj porečeš sedaj?

Kar sem poprej rekel, je odgovoril grof: Ne!

Vkljub svoji veliki jezi sem čutila, kako so se njegove hladne, mirne, sive oči uprle v moje obličje. Ko je izpregovoril, so se obrnile od mene in so se pomembno ozrle v ženo. Grofica je stopila tik k meni in je nagovorila gospoda Persivala, predno sem jaz mogla izpregovoriti kako besedo.

Blagovolite me za trenutek poslušati, je rekla s svojim jasnim, ledenim glasom. Zahvaljujem se vam za vašo gostoljubnost, gospod Persival, in izjavljam, da je od sedaj naprej ne morem več uživati. Ne morem ostati v taki hiši, kjer se postopa z damami na tak način, kakor ste vi danes postopali z vašo soprogo in z gospico Halcombe.

Gospod Persival je stopil korak nazaj in je strmel molče vanjo. Grof je stal poleg in gledal z navdušenim občudovanjem svojo ženo.

Neprekosljiva je! je zamrmral pred seboj. Nato je stopil k njej ter vzel njeno roko pod svojo pazduho.

Sem ti na razpolago, Eleonora, je nadaljeval z nekam mirno dostojanstvenostjo, ki je nisem že nikoli na njem opazila, na razpolago sem tudi gospici Halcombe, če mi hoče izkazati čast ter sprejeti mojo pomoč, ki ji jo ponujam.

Za vraga? kaj hočeš s tem reči? je vzkliknil gospod Persival, medtem ko je grof s svojo ženo mirno korakal proti durim.

Navadno mislim, kar j a z rečem, Persival, toda takrat mislim, kar pravi moja žena, je odgovoril nepremagljivi Italijan.

Gospod Persival je zmečkal papir v svoji roki, dohitel grofa in mu zastavil pot z novo kletvijo.

Dobro, zgodi se po tvoji volji, je rekel s pritajeno besnostjo in s tihim, šepetajočim glasom, zgodi se po tvoji volji, toda le poslušaj, kaj bo temu sledilo. — Po teh besedah je šel iz sobe.

Grofica je pogledala svojega moža. Tako nenadoma je odšel, kaj to pomeni? je vprašala.

To pomeni, da sva midva pripravila k pameti najbolj srditega moža vse Anglije, je odgovoril grof. To pomeni, gospica Halcombe, da je konec surove žalitve, ki jo je prizadejal gospe Glyde, in da se ne bodo ponovile neodpustne žalitve, ki ste jih morali vi prenašati od gospoda Persivala. Dovolite mi, da vam izrečem svoje občudovanje za vaš nastop in za vaš pogum v takšnem izvenredno kočljivem trenutku.

Po teh besedah je grof zapustil sobo. Nato sem slišala stopati doli po stopnicah gospoda Persivala. Oba sta nekaj šepetala med seboj. Nato je spet prišel grof Fosco v sobo.

Gospica Halcombe, je rekel, srečen sem, da vam morem naznaniti, da je gospa Glyde zopet gospodinja v svoji hiši Ker domnevam, da vam je manj neprijetno zvedeti po meni ta sporočila preobrat faktor po gospodu Persivalu, sem prišel samo zato, da vam sporočim to veselo vest.

Gospod Persival je stal v vetu. Ko sem hitela gori po stopnicah, sem slišala, kako je z nepotrpežljivim glasom poklical grofa iz knjižnice.

Kaj čakal bo? je rekel. Govoriti moram s teboj.

Jaz pa morem že sam premišljevati, je odgovoril Fosco. Počakaj za pozneje, Persival, počakaj za pozneje.

Dalje nista več nič govorila. Prispela sem gori in sem hitela po hodniku. V naglici in razburjenju sem pustila duri predsobe odprto, vendar pa sem zaprla spalnico, ko sem vstopila.

Lavra je bila sama in je sedela na nasprotnem koncu sobe. Z lahki se je trudno uprla na mizo, a obraz je pokrila z rokami. Ko me je zagledala, je skočila z veselim vzklikom po koncu.

Kako si prišla semkaj? je vprašala. Kdo ti je dal dovoljenje? Gotovo ne gospod Persival.

V svojem velikem strahu zaradi tega, kar se je zgodilo, ji nisem mogla odgovoriti, ampak sem ji stavila vprašanja. Vendar pa je bila Lavrina radovednost, da bi zvedela, kaj se je sporadi zgodilo, prevelika in se ni dala odvrniti. Trdovratno je ponavljala vprašanja.

Razume se, da grof, sem rekla nestrpno, kdo drugi v hiši bi imel toliko vpliva —?

Prekinila me je s hrestajo, ki je izražala zaničevanje.

Ne govori mi o njem! je vzkliknila, grof je najpodlejši človek, kar jih nosi zemlja! Grof je ostuden vohun —!

Predno sva mogli izustiti besedo v nadaljevanje najinega pogovora, naju je vznemirilo rahlo trkanje na duri.

Nisem se bila še usedla, zato sem šla gledat, kdo je. Ko sem odprla duri, je stala pred menoj grofica, držeč v roki mojo žepno ruto.

To vam je spodaj padlo na tla, gospica Halcombe, je rekla, in sem na potu v svojo sobo prišla tu mimo, sem vam jo takoj prinesla.

Njen obraz, ki je bil že po naravi bled, je bil sedaj tako mrtvaško bel, da sem se ga prav ustrašila. Njene roke, ki so bile sicer trdne in mirne, so se močno tresle, a oči so ji zrle skozi duri mimo mene ter so se ustavile z volčjim izrazom na Lavri.

Očividno je prisluškovala, predno je odprla! To sem ji brala z belega obraza, to so izdajale njene tresoče se roke, to je izdajal njen divji pogled.

Ko je eno minuto obotavljajoč se postala, se je obrnila ter odšla.

Zaprla sem zopet duri. Oh Lavra, Lavra! sem zašepetala, še obe se bodeve kesali tvojih današnjih besed!

Tudi ti bi jih bila izgovorila, če bi vedela, kar vem jaz!

Ali so prijeli Ano? sem vprašala ,zadržujoč dih. Ali si jo videla pri jezeru?

Ne, rešila se je, ker ni prišla. Ko sem prišla v čolnarico, ni bilo žive duše tam.

No in?

Šla sem notri, se usedla ter čakala nekaj minut. Toda moj nemir me je pognal po koncu in ven. Ko sem stopila ven, sem zapazila tik čolnarnice sledove v pesku. Sklonila sem se, da bi natančneje razločila in v pesku sem našla napisano z velikimi črkami «I š č i t e l

Borzna poročila.

Tečaji:

Trst, 25. aprila 1923

Cosulich	323
Dalmatia	355
Gerolimich	1225
Libera Triestina	419
Lloyd	1405
Lussino	640
Martinolich	123
Oceania	318
Premuda	395
Tripcovich	280
Ampelea	500
Cement Dalmatia	334
Cement Spalato	253

Valuta na tržaškem trgu.

Trst, 25. aprila 1923

ogrske krone	0.40	0.45
avstrijske krone	0.0280	0.03
češkoslovaške krone	60.20.—	60.60
dinarji	20.70.—	21.—
lei	9.25.—	9.75
marke	0.0675	0.0725
dolarji	20.10	20.20
francoski franki	136 75.—	137.25
švicarski franki	367.—.—	369.—
angleški funti papirnati	93.95.—	94.15

Prispevki h krajevni sistematiki

II.

Vem, da najbolj ustrežem, če kar velikopotezno označim sistematičnost naših krajepisnih imen, in sicer predvsem v formalnem oziru, ki je predpogoj vsake stvarne razlage. Ljubše bi vam bilo, ko bi mogli kar naravnost zvedeti lapidarno in precizno, kaj pomeni v staroslovenščini vsako posamezno naše ime in rad bi vas zadovoljil tudi v tem, toda prepričan sem, da bi potem šele prav zahtevali od mene utemeljevanja in sistematike. Le predočite si prav živo, kaj so naša krajevna imena in kako še dandanes vsi brez izjeme pojmujemo ta problem. Kdo se zaveda, da je ime pred vsem goli izraz za čisto določene, konkretne stvari, z drugo besedo, ime je po svoji bistveni vsebini **lastno ime,** izven konkretne označbe, v splošnem govorjeno, nima smisla. V tem smislu označa n. pr. Trst le tržaško mesto To pojmovanje mora biti lastno zlasti zgodovinski nomenklaturi, ki jo zastopajo italijanski pisci. Če so naša imena zgodovinska in so jih dali Rimljani v proslavo svojih velikih činov, potem obsega krajeslovje nalogo, po zgodovinski metodi na podlagi zgodovinskih virov dognati dotični zgodovinski čin — krajevna sistematika pa je v tem okviru brez smisla. Postojna in Postumia, če se to ne dokaže zgodovinski, in sicer ne na podlagi kakega srednjeveškega tržaškega diplomatičnega kodeksa s potvorjeno slovensko Postomia, ampak s pravo rimsko Postumio. Vse drugo je italjanska paša v slovanskem zelniku. Italjanska raziskavanja, tudi ko bi hotela in mogla biti proti nam popolnoma stvarna in objektivna, ne morejo voditi h krajevni sistematiki ker jim je tuje bistvo krajeslovnega izražanja. Tudi dosedanje slovensko krajeslovje, ki se je lovilo pri vsakem posameznem imenu za nekim občnim pomenom in delalo silo jeziku ter šlo deloma celo tako daleč, da je začelo zametati slovnico in glasoslovna pravila ter postavilo na njih mesto goli materializem — tudi ta struja mora načelno zanikati formalno krajevno sistematiko. Jezikoslovci po poklicu, ki bi edini lahko do dna prodrli tudi v to panogo jezikoslovja, se zdi, da naloge ne razumevajo. Občudujejo krasne julijske primke kakor Črnigoj, Blagonja, ne razumejo pa njih strukture in ne znajo se zaglobiti vanje tako, da bi **poiskali središče in težišče slovenskega nazivoslovja,** odkoder bi jim morali biti pomembni in zanimivi ne le posamezni, ampak vsi naši priimki in krajevni nazivi.

Kdor hoče imeti krajevno sistematiko, ta zahteva popolen preobrat dosedanjega krajevnega pojmovanja, zahteva, da krajevno ime ne bodi le izraz za posamezno vas, reko, goro, ošebo, ampak da začnemo tudi pri teh stvareh misliti abstaktno in ustvarjati poleg specifičnih tudi **splošne krajevne pojme,** in sicer potom združevanja in abstrakcije sorodnih krajevnih predstav. Katera imena pa so med seboj sorodna? A priori tega ne vemo, pokazati hočem tudi, da jih ne smemo spravljati kar naravnost v zvezo z občnimi izrazi, ampak primerjati nam je v prvi vrsti le istovrstna lastna imena med seboj, formalna sistematika edina nam more kazati pot, kaj spada skupaj in kaj nas more vesti do splošnih krajeslovnih pojmov, na njeni podlagi in na podlagi celotnega krajeslovnega gradiva je šele mogoče končno stvarno nazivoslovje. To pa je upravičeno le tedaj, če smo dajali imena res na pravi, prirodni način, po krajepisnih znakih, in ne na poljuben konvencionalen način, to bi izključevalo vsako sintezo. Velika skladnost naših imen z vsemi slovanskimi, zlasti jugoslovenskimi, nam daja veselo upanje, da je naše nazivanje prirodno in torej razgonetno.

Zanimivo, a od krajeslovcev premalo upoštevano dejstvo je to, da govoré krajevna imena svoj posebni jezik, zasidran sicer v splošnem narodnem govoru, vendar tako svoj, da ga je treba poučevati posebej. Bilo je za nas frapantno spoznati v Ljubljani pridevnik ljub v nekem drugem pomenu nego smo ga vajeni. Mislimo na reki Ljub-ljo in bosensko Ljubno, na gore in planinske kraje Ljub-ot-in 2510 m), Ljub-nik (1207 m), Ljub-elj (1370 m), Ljub-ušo planino, Ljub-in in Po-ljub-in pri Tolminu in Ljubno.

Toda ta zunanja, slučajna podobnost, pa specifičen krajevni pomen, to je v krajeslovju eden pojav. Slap, Bogatin, Grahovo, Skopo, Korenina, Kopriva so na videz jasna imena, v krajeslovnem sestavu pa se naenkrat pokaže, da so njih osnove svojevrstne prvotne tvorbe. Isto velja za razne priimke kakor Čeh, Hrovat, Hrovatin, Rus, Lah, Nemec, Turk, ki v posameznih primerih lahko res pomenijo pripadnika dotičnega naroda. Na splošno pa treba reči, da so narodna imena prvotno le plemenska, plemenska pa izvirajo iz osebnih in krajevnih, torej so vsa ta imena po naravi v najtesnejši notranji zvezi. Slovanstvo poganja pač iz istih korenik na severu in jugu, vzhodu in zahodu in so torej Čehovini in Hrvatini po vsem slovanskem svetu enako mogoči. Formalne razlike podam pozneje. Kdo se ne spominja, kako so prešernoslovci iskali sledove Prešernovega Ajdovskega gradca. Pisatelj Mencinger pa je dognal v špecialni razpravi, da se imenovanje gradec ne more nanašati na nikakšno staro gradbo, ampak da je gradec splošno označenje v Bohinju za majhne hribe, griče. Poglejte istrski zemljevid, preglejte naša zemljiška imena in uverjeni boste tudi vi o tem. Ko bi bil raziskoval dalje, bi se bil prepričal, da se tudi «Ajdovski» ne more nanašati na stare ajde - malikovalce, ampak da je to zopet svojevrstna krajepisna označba, primeri bosenske Ajdinoviće, ki menda ni mohamedanski patronimikum. Nič posebnega se nam ne zdijo imena kakor Stara gora, Stara Baba — drug Ajdovski gradec — Staraj, Starada in priimki Stare, Starc, Stari, Starman in pravimo, da so umevna sama ob sebi. Biti bi pa morali toliko oprezni in kritični, da bi vsaj podvomili, če ni krajepisna starost vendarle starost svoje vrste, saj tudi zemljepisne Babe niso dobrodušne stare mamice. Ves 450 km dolgi greben Balkana v Bolgariji, nekdanji Haemus, se imenuje dandanes Stara planina. Če pa ne moremo primerjati krajevnih imen kar naravnost z živo govorico, spadajo pa prav gotovo v ta sistem vsa osebna imena, priimki in pridevki, enako tudi zemljepisna označenja. Ta homogenost je nujna, ker izvira iz narave vsega imenovanja. Kulturni človek je predvsem prebivalec in zemlja je njegovo prebivališče in torišče njegovega dela. Kakšna in čigava je bila ta **zemlja, to je takorekoč vsa vsebina** prirodne nomenklature, zato je v našem jeziku njena glavna prvotna oblika krajevni pridevnik.

Kakor kažejo alpski grebeni prvotne geološke tvorbe, granit in rulo, tako imamo še dandanes polno zanimivih prvotnih pridevniških izrazov, ki jih velja zbrati in raziskati, ker so zibelka vsega poznejšega imenovanja. Kdo ne pozna imen San-grad, Soli-grad, Poligrad, Buli-grad, Črni-grad pred vratmi Pirana, Črni vrh, Špinji vrh, Veli breg, Velo polje, Cari brod, Deden dol, Kani dol, Dini hrib in mnogo mnogo drugih. Prvotne krajevne pridevnike bi imenoval **osrednji problem vsega našega nazivoslovja.** Od njih navzgor gradimo arhitektonsko s pomočjo mnogoštevilnih in mnogovrstnih **sekundarnih obrazil** ponosno zgradbo slovanskega imenovanja, kateremu so se čudili vsi naši jezikoslovci, a ga ni doumel niti Miklošič. Od njih navzdol pa zasledujemo koren slovanski in indoevropski in vzporedne tvorbe, toda z večjo težavo in previdneje. Iz indoevropskega Alb- je nastal v prastari dobi slovanski Ljub- potom metateze ali predeva začetnega **a** in istočasnega podaljšanja ali stopnjevanja v **ju** kakor v besedi ključ (clav-is). Da je Ljub- res organična tvorba s prvotnim obrazilom **-b,** tudi za to zasledimo še dokaze — veste kje? V naših priimkih. Sistematična razlaga bi morala pravzaprav upoštevati najglobljo koreniko, iz katere je izveden prvotni krajevni pridevnik sam- to je koren Al-, iz katerega so na drug način tvorjeni naši slovenski, na Julijskem še živeči priimki Al-ič, Al-ač-ič, Al-jan, Al-jan-čić, **Al-man.** Ž njimi smo v najtesnejšem stiku s sličnimi indoevropskimi imeni. Kako blizu je tu možnost lastninskega spora z vsemi sosedi, zlasti za nas, ki segamo najdalje na zapad! Gotovo in varno izhodišče pa je vselej krajevni pridevnik v zvezi s svojim samostalnikom. Ne posamezna imena, ampak celokupnost našega nazivanja nam pove, kaj spada k nam kot skupina ali celota. Natančneje ali recimo jasneje ko v naravi uzremo slovensko nomenklaturo v dveh zrcalih: v splošno-slovanskem, zlasti balkanskem krajepisju in za kontrolo v evropski, zlasti romanski toponomastiki. Težko da se Srbi in Hrvatje zavedajo jezikovne strukture svoje Dinare planine ali takozvanih Dinarskih Alp. Kozara in Prosara planina nam svedočite osnovo Din-, ki je pridevniška, ker nahajamo pri Divači slovenski Dini hrib. Nasprotno se mi s trudom oziramo, odkod bi izvajali našo Divačo in Děv-in in se nam zazdi, da smo odkrili zakopan zaklad, ko uzremo pod Velebitom Divo selo in poleg njega Novo selo in v Bosni vzporedni gorski in krajevni imeni Div-uša in Div-oš. V indoevropskem zrcalu se nam pokaže naš Labin kot predrimska Albona, za katero bi pričakovali Ljub-in, to ime pa nam pove, da je bila tvoritev najprvotnejših krajevnih osnov, slovanskih korenov, že davno gotova stvar, in da je bil jezik Slovanov ob njih prihodu v Istro zmožen le navadne metateze Alb- Lab-, ne pa več jezikovnega stopnjevanja Alb- Ljub-.

(Dalje).

Mali oglasi

se računajo po 20 stot. beseda. — Najmanjša pristojbina L 2.—. Debele črke 40 stot. beseda. — Najmanjša pristojbina L 4.—. Kdor išče službo, plača polovično ceno.

VODITELJ ali voditeljica, s kavcijo se išče za zalogo vina. Dobi mesečno plačo. Naslov pri upravništvu. 589

KDOR želi kupiti hišico, hišo, posestvo, industrijsko podjetje v Ljubljani ali okolici, naj se obrne na veščega strokovnjaka, katerega naslov pove upravništvo. 508

CAMIONS, različnih velikosti, se dajo v najem proti zmerni odškodnini. M. Bizjak, Via Giulia 49, telefon 19 - 80. 514

DVOKOLESA, originalni šivalni stroji «Singer» ter vse potrebščine se dobivajo tudi na obroke pri tvrdki Ostovska, Občine. 532

HIŠA II. Bistrici št. 18, z lepim vrtom, se proda. Pojasnila daje Josipina Rolich, Trnovo št. 68 579

ZLAT, srebrn in papirnat denar se kupuje in prodaja po zmernih cenah. Menjalnica via Giacinto Gallina 2, (nasproti hotela Moncenisio). Telefon 31-27. Govori se slovensko. 25

KRONE IN GOLDINARJE plačujem vedno dve stotinki dražje, nego drugi kupci. Via Pondares št. 6, I. 44

SREBRO, zlato in briljante plača več kot drugi Pertot, via S. Francesco 15, II. 45

KLAJNO APNO za živino, redilni prah za krave, konje in prašiče, fluid za konje. — Zaloga v lekarni II. Bistrica. 29/2

POZOR! Krone, korale, zlato, platin in zobovje po najvišjih cenah plačuje edini grosist Belleli Vita, via Madonnina 10, I. 32

Mali oglasi v „Edinosti“ imajo najboljši uspeh.

Odhodi in prihodi vlakov

JUŽNI KOLODVOR.

Odhodi.

0.15 (osebni) Tržič, Červinjan, Portogruaro, Benetke.
0.40 (ekspresni) Sv. Peter, Postojna, Ljubljana, Carigrad.
5.— (o) Nabrežina, Divača, Sv. Peter, Postojna,
5.45 (brzovlak) Tržič, Červinjan, Portogruaro, Benetke. (Ne vozi ob nedeljah).
6.— (o) Tržič, Gorica, Kormin, Videm (Udine).
6.40 (o) Tržič, Červinjan, Portogruaro, Benetke.
7.— (brz.) Nabrežina, Divača, Sv. Peter, Postojna,
9.— (brz.) Nabrežina, Opčine, Sežana, Divača, Sv. Peter, Postojna.
10.15 (eks.) Tržič, Červinjan, Portogruaro, Benetke.
10.45 (o) Tržič, Gorica, Kormin, Videm (Udine). (Ne vozi ob nedeljah).
11.25 (o) Nabrežina, Divača, Sv. Peter, Reka,
12.05 (o) Tržič, Červinjan, Portogruaro, Benetke.
16.25 (brz.) Tržič, Gorica, Kormin, Videm (Udine).
16.40 (o) Nabrežina, Divača, Sv. Peter, Postojna.
18.— (o) Tržič, Gorica, Kormin, Videm (Udine) (Ta vlak ima zvezo iz Tržiča v Červinjan in Portogruaro).
19.05 (eks.) Tržič, Červinjan, Portogruaro, Benetke.
19.45 (brz.) Nabrežina, Divača, Sv. Peter, Postojna,
23.35 (eks.) Benetke, Milan, Pariz.

Prihodi.

0.20 (brz.) iz Benetk, Portogruara, Červinjana, Tržiča.
5.10 (brz.) iz Postojne, Sv. Petra, Divače, Nabrežine.
6.05 (o) iz Benetk, Portogruara, Červinjana, Tržiča.
7.30 (o) iz Postojne, Sv. Petra, Divače, Nabrežine.
8.15 (o) iz Portogruara, Červinjana, Tržiča in iz Vidma, Kormina, Gorice, Tržiča.
9.35 (brz.) iz Postojne, Sv. Petra, Divače, Nabrežine,
10.25 (brz.) iz Benetk, Portogruara, Červinjana, Tržiča.
10.55 (o) iz Vidma, Kormina, Gorice, Tržiča. (Ne vozi ob nedeljah).
12.22 (o) iz Postojne, Sv. Petra, Divače, Nabrežine,
14.— (brz.) iz Benetk, Portogruara, Červinjana, Tržiča.
16.05 (brz.) iz Pariza, Milana, Benetk, Portogruara, Červinjana, Tržiča.
16.55 (o) iz Vidma, Kormina, Gorice, Tržiča.
17.50 (o) iz Reke, Sv. Petra, Divače, Nabrežine.
18.30 (o) iz Benetk Portogruara, Červinjana, Tržiča in iz Vidma, Kormina, Gorice, Tržiča. (Ne vozi ob nedeljah).
20.— (o) iz Benetk, Portogruara, Červinjana, Tržiča
20.45 (eks.) iz Postojne, Sv. Petra,
21.20 (brz.) iz Postojne, Sv. Petra, Divače, Nabrežine.
22.55 (o) iz Vidma, Kormina, Gorice, Tržiča.
23.35 (eks.) iz Calais, Pariza, Milana, Benetk,
23.55 (o) iz Postojne, Sv. Petra, Divače, Nabrežine.

POSTAJA PRI SV. ANDREJU (državna).

Odhodi.

5.15 (o) v Herpelje, Kanfanar, Pulo.
5.25 (brzovl.) v Gorico, Dunaj, Monakovo.
5.35 (mešani) v Koper, Poreč.
6.10 (o) v Gorico, Podbrdo.
11.05 (o) v Gorico, Podbrdo.
12.55 (brzovl) v Herpelje, Kanfanar, Pulo. *)
13.— (meš.) v Koper, Buje, Poreč.
17.25 (o) v Gorico, Podbrdo.
18.— (o) v Herpelje, Kanfanar, Pulo.
18.40 (meš.) v Koper, Buje*).

Prihodi.

7.30 (meš.) iz Herpelj.
7.44 (o) iz Gorice.
8.26 (meš.) iz Buj, Kopra*).
10.— (o) iz Pule, Kanfanara, Herpelj.
12.34 (meš). iz Poreča, Buj, Kopra.
15.45 (o) iz Podbrda, Gorice.
15.52 (brzovl.) iz Pule, Kanfanara, Herpelj. *)
21.15 (o) iz Podbrda, Gorice,
21.35 (meš.) iz Poreča, Buj, Kopra.
22.— (o) iz Pule, Kanfanara, Herpelj.
23.46 brz. iz Podbrda-Gorice.

*) Ob nedeljah ne vozi.

Trgovsko-obrtna zadruga v Trstu

registrovana zadr. z neomejenim jamstvom

Ulica Pier Luigi da Palestrina št. 4, I.

Obrestuje navadne hranilne vloge po

5 %

vloge, vezane na trimesečno odpoved
po 5½% ako znašajo 20-30.000 Lit.
po 6% ako znašajo 30-40.000 „
po 6½% ako presegajo 40.000 „

Trgovcem otvarja tekoče čekovne račune
Posoja hranilne pušice na dom.

Za varnost vlog jamči poleg lastnega premoženje nad 2300 zadružnikov, vredno nad 50 milijonov lir.

Daje posojila na poroštvo, zastavo vrednostnih papirjev ali dragocenosti.

Uradne ure od 8—13.

Tel. št. 16-04. Tel. št. 16-04.

Najstarejši slovenski denarni zavod.

Tržaška posojilnica in hranilnica

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

uraduje v svoji lastni hiši

ulica Torrebianca štev. 19, I. n.

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge za čekovni promet, ter jih obrestuje

po 4%

večje in stalne vloge po dogovoru.

Daje posojila na vknjižbe, menjice, zastave in osebne kredite. — Obrestna mera po dogovoru.

Uradne ure za stranke od 9 do 13.

Ob nedeljah in praznikih je urad zaprt

Št. telef. 25-67.

Velika zaloga vina, žganja in likerjev

JAKOB PERHAUC

ustanovljena leta 1878

Trst, via S. T. Xydias št. 6, telefon 2-86.

Vedno v zalogi in po cenah izven vsake konkurence: pristen istrski tropinovec, kraški brinjevec in kranjski slivovec.

Lastni izdelki: šumeča vina kakor šampanjec šumeči istrski refošk Lacrima Cristi in druga.

Specialiteta: Jajčji konjak in Crema marsala ter raznovrstni likerji in sirupi, kakor pristni malinovec in drugi. (50)

KDOR HOČE KAJ KUPITI KDOR HOČE KAJ PRODATI KDOR IŠČE SLUŽBE, ITD. INSERIRAJ V »EDINOSTI«

Poskusite in prepričali se bodete 41/4

da so „PEKATETE“ najboljše in ker se zelo nakuhajo tudi najcenejše testenine.

Ivan Mihelčič

Trst — Via S. Francesco štev. 10 — Trst

kupuje staro železo, lito železo, medenino, baker in druge kovine kakor tudi stare nerabljive stroje in kotle in jih plačuje po visokih cenah. (39

ŠIRITE „EDINOST“

SEMENA detelje, sočivja in cvetlic. Velika izbera cvetlic za vrte, sobane i. t. d. Čebulčki dalij, tuberos, begonj, gladiol i. t. d. **SEMENA**

Zmerne cene. Zemlja in gnojila v več vrstah. Cenik brezplačno.

Odlikovano cvetličarsko in vrtnarsko podjetje

M. GERMAN — TRST Via Michelangelo 718, prodajalna Via Roma 3, Tel. 12-49

NASADI V REDIPUGLI. (155

Pri oskrbništvu veleposestva grofa Aleksa Coroninija v Šempetru pri Gorici se je začelo s 15. aprilom t. l. spuščanje plemenskih žrebcev in sicer žrebec:

CONVERSANO-NOBLESSA

čiste lipičanske pasme, star 5 let, visok 161 cm, sivolisast, tekač. Pristojbina za skok L 100.— in žrebec

CAROL

belgijske pasme, star 5 let, visok 157 cm, rujave barve, za težko vožnjo Pristojbina za skok L 100.—. 15/8

MILO FENDERL JE NAJBOLJŠE

Hiša v Ljubljani 26/9

enonadstropna z več stanovanji in trgovskim lokalom se **proda** za Din. 500.000.—. Kupcu tudi stanovanje na razpolago. Ponudbe pod „Hiša“ na Aloma Company, Ljubljana.

TVRDKA GELOSA BENIAMINO & FIGLI

POHIŠTVO

lastnega izdelka v vsakem slogu. — Velika izbera popolne opreme za hiše, pisarne in gostilne.

Brezkonkurenčne cene

Trst — Viale XX. Settembre 35 — Trst

(palača Eden)

Telefon 34-34 bis (87) Telefon 34-34 bis

JADRANSKA BANKA

CENTRALA TRST (1)

Delniška glavnica L 15,000.000 Rezerve L 5,100.000

Podružnice: **Opatija, Zadar, Dunaj.**

Afilirani zavodi: **Jadranska Banka Beograd** in njene podružnice: Bled, Cavtat, Celje, Dubrovnik, Ercegnovi, Jelsa, Jesenice, Korčula, Kotor, Kranj, Ljubljana, Maribor, Metković, Novisad, Prevalje, Sarajevo, Split, Šibenik, Tržič, Zagreb.

NEW-YORK: **Frank Sakser State Bank**
VALPARAISO: **Banco Yugoslavo de Chile**

Izvršuje vse bančne posle.

PREJEMA VLOGE

na hranilne knjižice in na tekoči račun ter jih obrestuje po 3¾%.

Na odpoved vezane vloge obrestuje po najugodnejših pogojih, ki jih sporazumno s stranko določa od slučaja do slučaja.

Daje v najem varnostne predale (safes)

Zavodovi uradi v Trstu:

Via Cassa di Risparmio štev. 5 — Via S. Nicolò štev. 9

Telefon št. 1463, 1793, 2676. Blagajna posluje od 9.30 do 12.30 in od 14.30 do 16.